

**UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE**

**Přírodovědecká fakulta**

Katedra sociální geografie a regionálního rozvoje

Studijní program: Geografie (bakalářské studium)

Studijní obor: Geografie se zaměřením na vzdělávání (jednooborová)



Iveta ČTVERÁKOVÁ

## **EKOTURISMUS A GEOTURISMUS NA PŘÍKLADU GEOPARKŮ V ČESKU**

**ECOTOURISM AND GEOTOURISM IN CASE OF CZECH  
GEOPARKS**

*Bakalářská práce*

Vedoucí bakalářské práce: RNDr. Dana Fialová, Ph.D.

Praha 2012

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracovala samostatně pod vedením RNDr. Dany Fialové, Ph.D., a že jsem uvedla a řádně citovala všechny použité zdroje informací. Tato práce ani její část nebyla předložena k získání jiného akademického titulu.

V Praze dne .....

.....

podpis

Na tomto místě bych ráda poděkovala vedoucí mé práce RNDr. Daně Fialové, Ph.D. za cenné rady, věcné připomínky, ochotu a vstřícnost. Dále bych chtěla poděkovat rodině a přátelům za podporu během celého mého studia.

# **Ekoturismus a geoturismus na příkladu geoparků v Česku**

## **Abstrakt**

Bakalářská práce přibližuje problematiku udržitelného cestovního ruchu a hodnotí potenciál jeho dvou forem, ekoturismu a geoturismu v českých geoparcích. Teoretická část se věnuje vlivům cestovního ruchu na životní prostředí a vyzdvihuje potřebu jeho šetrných forem. Práce se zaměřuje na interpretaci informací ohledně geologického, kulturního a historického dědictví. Zvláštní pozornost je věnována informačním panelům na naučných stezkách a jejich přínosu pro vzdělávání širokého okruhu lidí. K dalším cílům práce patří zhodnocení aktivit a turistických služeb nabízených v geoparcích. Důležitou tematikou je pak způsob propagace atraktivit, aktivit a služeb v jednotlivých geoparcích v Česku. Nedílnou součástí je představení čtyř evropských geoparků, v nichž je možno nalézt inspiraci pro rozvoj českých geoparků.

**Klíčová slova:** ekoturismus, geoturismus, geopark, informační panel, interpretace informací, naučná stezka, udržitelný cestovní ruch

# **Ecotourism and Geotourism in Case of Czech Geoparks**

## **Abstract**

This bachelor thesis explain issues of sustainable tourism with specialization on a potential of ecotourism and geotourism in Czech geoparks. The theoretical part of thesis is dedicated to impact of tourism on the environment and it highlights necessity of friendly tourism. One of the aims of this thesis is focused on methods of interpretation of information about geological, cultural and historical heritage. Special attention is given to information panels along nature trails and their contribution to educate wide range of people. The other part deals with activities offered in geoparks and with quality of services for tourists. Methods of promotion interesting things, activities and services are important points of this thesis. In the final part of analytical unit are presented four European geoparks. Their example may be a source of inspiration for development of Czech geoparks.

**Key words:** ecotourism, geotourism, geopark, information panel, interpretation of information, nature trail, sustainable tourism

## Obsah

<b>Seznam tabulek .....</b>	<b>6</b>
<b>Seznam obrázků .....</b>	<b>6</b>
<b>Seznam příloh .....</b>	<b>7</b>
<b>1 Úvod .....</b>	<b>8</b>
<b>2 Teoretické zarámování .....</b>	<b>10</b>
2.1 Udržitelný cestovní ruch .....	10
2.1.1 Uvědomění si potřeby udržitelnosti rozvoje cestovního ruchu .....	10
2.1.2 Negativní vlivy cestovního ruchu .....	10
2.2 Formy udržitelného cestovního ruchu .....	14
2.2.1 Ekoturismus .....	14
2.2.2 Geoturismus .....	18
2.3 Geoparky .....	19
2.4 Role interpretace v cestovním ruchu .....	23
<b>3 Metodika .....</b>	<b>25</b>
<b>4 Cestovní ruch v geoparcích .....</b>	<b>27</b>
4.1 Geoparky v Česku a jejich potenciál pro geoturismus .....	27
4.1.1 Národní geopark Český ráj .....	29
4.1.2 Národní geoparky Egeria a GeoLocí .....	32
4.1.3 Národní geopark Železné hory .....	36
4.1.4 Vysočina (kandidátský geopark) .....	38
4.1.5 Kraj blanických rytířů (kandidátský geopark) .....	41
4.1.6 Zhodnocení potenciálu českých geoparků pro šetrný cestovní ruch .....	44
4.2 Informace na naučných stezkách .....	45
4.3 Geoturismus ve vybraných evropských geoparcích .....	50
4.3.1 Inspirace pro české geoparky .....	54
<b>5 Závěr .....</b>	<b>55</b>
<b>Seznam použitých zdrojů .....</b>	<b>57</b>
<b>Přílohy .....</b>	<b>63</b>

## Seznam tabulek

<b>Tab. 1</b> – Geoparky v Česku a jejich atraktivita .....	29
<b>Tab. 2</b> – Naučné stezky v národních geoparcích Česka .....	50

## Seznam obrázků

<b>Obr. 1</b> – Koncept životního cyklu destinace .....	12
<b>Obr. 2</b> – Mezinárodní značka Eceat Quality Label .....	17
<b>Obr. 3</b> – Ekoznačky udělované Národním programem označování ekologicky šetrných výrobků a služeb .....	18
<b>Obr. 4</b> – Vymezení národních a kandidátských geoparků v Česku.....	28
<b>Obr. 5</b> – Logo Národního geoparku Český ráj .....	30
<b>Obr. 6</b> – Logo Česko-bavorského geoparku.....	33
<b>Obr. 7</b> – Regionální značka západních Čech .....	35
<b>Obr. 8</b> – Logo Národního geoparku Železné hory .....	37
<b>Obr. 9</b> – Regionální značka „Železné hory regionální produkt“ .....	38
<b>Obr. 10</b> – Regionální značka „Vysočina regionální produkt“ .....	41
<b>Obr. 11</b> – Regionální značka „Kraj blanických rytířů regionální produkt“ .....	44
<b>Obr. 12</b> – Informační panel Hruboskalsko z Geoparku Český ráj .....	46
<b>Obr. 13</b> – Informační panel Městské muzeum Mariánské Lázně .....	46
<b>Obr. 14</b> – Informační panel Údolí Úterského potoka z Geoparku GeoLocí .....	47
<b>Obr. 15</b> – Informační panel na naučné stezce S rytířem na Blaník v Kraji blanických rytířů.....	47
<b>Obr. 16</b> – Tagglist .....	49
<b>Obr. 17</b> – Lokalizace vybraných evropských geoparků .....	51

## **Seznam příloh**

**Příloha 1** – Mapa Národního geoparku Český ráj s turistickými cíli

**Příloha 2** – Geologická mapa Národního geoparku Český ráj

**Příloha 3** – Mapa Národního geoparku Egeria s turistickými cíli

**Příloha 4** – Geologická mapa Národního geoparku Egeria

**Příloha 5** – Mapa Národního geoparku GeoLoci s turistickými cíli

**Příloha 6** – Geologická mapa Národního geoparku GeoLoci

**Příloha 7** – Mapa Národního geoparku Železné hory s turistickými cíli

**Příloha 8** – Geologická mapa Národního geoparku Železné hory

# 1 Úvod

Cestovní ruch má v dnešní době podstatnou roli v životě obyvatel této planety. Zanechává své stopy nejen v lidech samotných, ale také na jejich životním prostředí na Zemi. Z toho vyplývají četná a čím dál více se prohlubující ohrožení a rizika jak pro krajinu samotnou, tak i pro její obyvatele. Část společnosti si naštěstí začíná tento problém uvědomovat a postupně upouští od masového neudržitelného turismu a orientuje se na tzv. měkké formy cestovního ruchu, jež nejsou tak devastující pro životní prostředí či místní komunitu. Ekoturismus a geoturismus jsou formy udržitelného cestovního ruchu s velkým potenciálem do budoucna, a to díky současnému uvědomělejšímu přístupu turistů k přírodním i kulturním hodnotám. Druhá jmenovaná forma, geoturismus, je v Česku veřejně méně známá, ale tento stav by mohla změnit v současnosti probíhající realizace geoparků v různých koutech naší vlasti.

V posledních letech se geoparky v Česku postupně dostávají do povědomí veřejnosti. Zásahu na tom mají zejména zřizovatelské subjekty a jejich partnerské organizace, které tato území intenzivně propagují a snaží se nabídnout pestrou škálu aktivit a kulturních akcí. Poptávka v cestovním ruchu se v současné době posunuje k vyhledávání aktivního odpočinku a zároveň netradičního způsobu trávení volného času, čemuž myšlenka geoparků odpovídá. Z toho důvodu se chci věnovat problematice udržitelných forem cestovního ruchu na území českých geoparků a zhodnotit potenciál těchto oblastí pro jejich další rozvoj.

Hlavní cílem této bakalářské práce je zhodnocení potenciálu pro šetrný cestovní ruch v národních i kandidátských geoparcích v Česku.

K dílčím cílům práce patří:

- přiblížení problematiky ekoturismu, geoturismu a geoparků
- posouzení aktivit nabízených v českých geoparcích a zhodnocení jejich propagace veřejnosti
- hodnocení interpretace informací o geologickém, kulturním a historickém dědictví návštěvníkům geoparků (zaměřeno zejména na informační panely na naučných stezkách)
- nalezení inspirace v aktivitách zahraničních geoparků pro geoparky na našem území.



Práce je teoreticky zarámovaná problematikou udržitelného rozvoje cestovního ruchu a negativních vlivů spojených s tímto odvětvím a je založená na rešerši české a zahraniční literatury. Teoretická část je dále rozdělena do podkapitol pojednávajících o konkrétních formách šetrného cestovního ruchu, ekoturismu a geoturismu, a jejich vymezení. Práce se zaměřuje na realizaci zmiňovaných forem cestovního ruchu v geoparcích, a proto se dílčí podkapitoly věnují právě jim. Následující třetí kapitola se zabývá metodikou analytické části práce. Stěžejní částí je kapitola 4, zabývající se konkrétními českými geoparky, které již mají status národního geoparku nebo o něj teprve usilují. Tato kapitola se rovněž věnuje způsobu interpretace informací na naučných stezkách v geoparcích v Česku. Jedna z podkapitol je zaměřena na čtyři vybrané evropské geoparky a jejich aktivity přispívající k rozvoji šetrného cestovního ruchu. Základní poznatky jsou shrnuty v závěru.

*Pozn. Použití pojmů turista a návštěvník: účastníky cestovního ruchu v geoparcích jsou turisté i návštěvníci<sup>1</sup>. Turisté jsou pro místní ekonomiku více žádoucí, neboť využívají ubytovací, stravovací a další služby a přinášejí do oblasti větší množství finančních prostředků. V textu je přesto většinou používán pojem návštěvník, neboť zahrnuje širší skupinu lidí a pro cestovní ruch provozovaný v geoparcích je přesnější.*

---

<sup>1</sup> návštěvník = účastník cestovního ruchu, který se v oblasti zdrží méně než 1 den (nepřenocuje)  
turista = účastník cestovního ruchu, který v navštívené oblasti přenocuje (Pásková, Zelenka 2002)

## 2 Teoretické zarámování

### 2.1 Udržitelný cestovní ruch

#### 2.1.1 Uvědomění si potřeby udržitelnosti rozvoje cestovního ruchu

Zatímco do 18. století byl cestovní ruch individuální záležitostí, od počátku 19. století je zaznamenáván nárůst počtu jeho účastníků a hovoří se o přechodu k masovému cestovnímu ruchu (Šíp, Kopačka, Štěpánek 2001). Prostředí, které bylo vystaveno tomuto druhu cestovního ruchu, začalo procházet intenzivními změnami, jež postupně znepokojovaly nejen odborné pozorovatele, ale pocítili je i samotní turisté. V 70. letech 20. století se již dopady cestovního ruchu na přírodní i sociokulturní prostředí zabývala řada specialistů (Pásková 2009). Ti nejen popisovali stávající problémy spojené s velkým množstvím lidí a jejich činnostmi v určité destinaci, ale zároveň hledali vhodná řešení pro všechny strany, jichž se problémy týkaly. Na základě toho vznikla potřeba zřízení organizačního orgánu, tzv. destinačního managementu. Ten je charakterizován jako „*soubor technik, nástrojů a opatření používaných při koordinovaném plánování, organizaci, komunikaci, rozhodovacím procesu a regulaci cestovního ruchu v dané destinaci*“ (Pásková, Zelenka 2002).

Udržitelný cestovní ruch spočívá v uspokojování potřeb turistů s ohledem na křehkost, jedinečnost a autenticitu přírodního a kulturního prostředí, zachovává jeho rovnováhu a umožňuje sdílet hodnoty tohoto prostředí i v budoucnu, dalším generacím.

#### 2.1.2 Negativní vlivy cestovního ruchu

Existuje celá řada vlivů působících na krajinu a přírodní i sociokulturní prostředí, které lze klasifikovat podle geografického měřítka (na globální, národní, regionální a lokální), časového měřítka (krátkodobě či dlouhodobě působící) a charakteru změny (vratné, nevratné). Negativní dopady cestovního ruchu na přírodní prostředí jsou většinou jasně patrné, neboť tzv. turistické znečištění je postižitelné lidskými smysly. Jedná se například o emise z dopravy, hluk, znečišťování vod a půd, erozi pobřeží, devastaci vegetace, fragmentaci krajiny v důsledku výstavby dopravní infrastruktury, poškozování biodiverzity a přírodního dědictví atd. (Pásková 2009). Destinační management má tato negativa odstraňovat nebo alespoň částečně omezovat vhodnými opatřeními (alternativní možnosti, osvěta, sankce apod.). Nutno podotknout, že většina přírodních ohrožení, jež mohou vést ke globálním změnám, není primárně způsobena cestovním ruchem, turismus k nim však do jisté míry přispívá. Nepříznivé ovlivňování

sociokulturního prostředí již takto zřetelně identifikovatelné není a mnohdy se na něj zapomíná. Neznamená to ovšem, že se nijak neprojeví, ale vyjde najevo až postupem času v nehmatatelné, latentní formě. Udržitelné formy cestovního ruchu s těmito vlivy počítají a snaží se je zmírnit různými prostředky, přičemž jedním z neúčinnějších je participace místních obyvatel na plánování a organizaci cestovního ruchu. Mezi nejzávažnější patří ztráta *genia loci*, akulturace<sup>2</sup>, xenofobie, mizení autenticity míst, řadí se sem i ekonomické a urbanistické efekty, které přispívají k utlačování místní komunity jejími návštěvníky. Samozřejmě se vyskytuje velké množství negativních jevů spjatých s komercializací, komodifikací a dalšími procesy, které snižují kulturní identitu, avšak v této práci jsou nastíněny pouze základní, jako ukázka nutnosti potřeby udržitelného cestovního ruchu. Krajina jako externalita trhu cestovního ruchu je vystavena na jedné straně žádoucím vlivům turismu, jež zahrnují např. alternativní zemědělství, růst úrovně ochrany přírody, budování naučných stezek atd., na straně druhé jsou nežádoucí vlivy reprezentované již zmiňovanými efekty (fragmentace krajiny, problémy s autenticitou, střet zájmů turistů a rezidentů atd.) (Pásková 2009).

### 2.1.3 Teoretické koncepty a přístupy

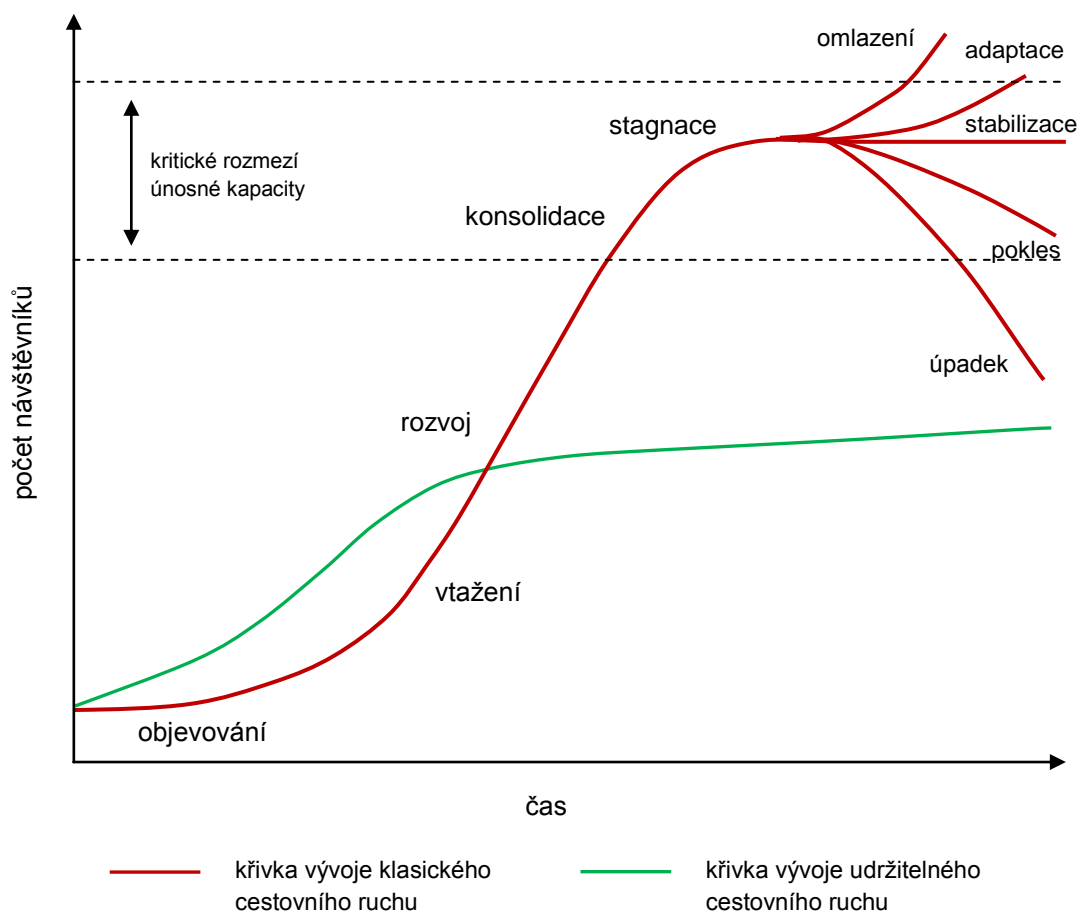
Vlivy turismu na okolní prostředí vysvětluje celá řada teorií. Jednou z nejpoužívanějších je koncept životního cyklu destinace (Butler 2006), který sleduje vývoj destinace v čase a změny v prostředí spojené s počtem návštěvníků, jejich chováním a organizační strukturou místa. Koncept se sestává ze šesti fází: 1. *objevení*, kdy je destinace navštěvována individuálně a neorganizovaně a dochází k intenzivnímu kontaktu návštěvníků a místních obyvatel, 2. *vtažení* – nárůst počtu návštěvníků a počátek podnikání rezidentů v cestovním ruchu; dochází k postupné organizovanosti turismu, ve 3. *fázi rozvoje* se již projevují změny ve vzhledu lokality, jsou zaznamenávány negativní dopady cestovního ruchu na prostředí; počet návštěvníků je nejvyšší ze všech fází, dokonce převyšuje počet místních obyvatel; místní atraktivita jsou komercializovány a kontakt turistů s rezidenty je často pouze na bázi obchodních vztahů, 4. *fáze konsolidace* je spjata s organizovaným masovým cestovním ruchem bez zájmu o kontakt s rezidenty; místo je plně podřízeno cestovnímu ruchu a ekonomika je značně vázána na přítomnost turistů; dochází k přelidnění destinace a ke ztrátě její autenticity, 5. *fáze stagnace* je rozhodující pro budoucnost destinace; projevují se nezvratné negativní jevy v prostředí destinace; počet návštěvníků klesá a tím dochází k ekonomickým ztrátám subjektů působících

---

<sup>2</sup> tzn. změny ve společnosti vyvolané kontaktem různých společenských skupin, z nichž jedna má výrazně vyšší úroveň vyspělosti a původní obyvatelé následně přebírají kulturní aspekty návštěvníků, přičemž svoje vlastní vytěsňují (Pásková 2009)

v cestovním ruchu, nakonec v 6. fázi, tzv. *poststagnaci* může dojít k pěti různým možnostem dalšího vývoje destinace. Jedná se buď o úpadek v důsledku poškození životního prostředí, místní kultury a ztráty původních hodnot nebo o pokles v návštěvnosti destinace, dalšími možnostmi jsou stabilizace, adaptace (počet návštěvníků roste díky investicím destinačního managementu do inovací a ochrany území) a v nejlepším případě omlazení, ke kterému jsou však zapotřebí efektivní metody v plánování a organizaci cestovního ruchu. Touto poslední možností se celý životní cyklus destinace začíná opakovat. Koncept životního cyklu destinace lze graficky znázornit křivkou (obr. 1). Polohu této křivky je možné předvídat v souvislosti s určitými druhy cestovního ruchu, tzv. tvrdým a měkkým. Pokud se bude jednat o měkký neboli udržitelný cestovní ruch, křivka bude zploštělá, neboť díky pevnému řízení destinačním managementem nedojde k prudkému, masovému nárůstu počtu návštěvníků a následné degradaci a komercializaci původních atraktivit. V případě tvrdého cestovního ruchu bude křivka destinačního rozvoje strmě vzrůstat a po fázi stagnace se opět rozpohybuje, dle dalšího vývoje destinace (Pásková, 2009).

**Obr. 1 – Koncept životního cyklu destinace**



Zdroj: upraveno podle Butler 1980

Další teorií zabývající se dopadem cestovního ruchu na prostředí je koncept sociální směny. Jeho podstatou je rozdílné vnímání rozvoje cestovního ruchu v destinaci ze strany turistů a místních obyvatel. Jedná-li se o masový cestovní ruch, turisté v průběhu času zaznamenají jisté známky přelidnění a dalších negativních jevů v destinaci, o níž následně ztratí zájem. Bude se také měnit postoj rezidentů k turistům (na základě škály, kterou popsal Doxey, tzv. Doxeyho iritačního indexu), neboť velké množství turistů nemá pro většinu místních obyvatel žádný přínos. Naproti tomu je udržitelný cestovní ruch založený na vzájemné výměně určitých hodnot, jakými jsou pro turisty relaxace, poznání, aktivní odpočinek, vzdělávání apod. a v případě rezidentů ekonomický přínos, inovace atd. (Pásková 2009). Z hlediska této teorie je tedy udržitelný cestovní ruch podmíněn oboustranným profitem dotčených osob.

Neméně důležitým přístupem k hodnocení cestovního ruchu v určité destinaci je koncept únosné kapacity, jenž je vysvětlován jako maximální míra zatížení území vlivy spojenými s činností člověka (Pásková 2009). Je ukazatelem vyjadřujícím citlivost a zranitelnost krajiny vůči změnám. Maximální množství osob, které je určitý prostor schopen pojmout udává fyzicky únosná kapacita území. Ekonomicky únosnou kapacitou se rozumí maximální ekonomický přínos turismu při zachování kvalitního životního prostředí. Ekologicky únosná kapacita je maximální turistická zátěž území bez trvalých následků pro ekosystém. Sociokulturně únosná kapacita je založena na podobném principu, jako předcházející ekologická, jenom ekosystém je zde nahrazen komunitou místních obyvatel, ve které se postupem času projeví nežádoucí změny snižující kvalitu života rezidentů. Jsou jimi např. narušení místního životního stylu, ztráta kulturní identity, turistická ghetta apod. Míra administrativní připravenosti je hodnocena institucionální únosnou kapacitou. Individuálně pojatá je psychologicky únosná kapacita, pracující se subjektivním vnímáním intenzity návštěvnosti určité atraktivity. Stanovení kritérií a mezní hranice pro únosnou kapacitu je však v dané destinaci velmi problematické.

#### **2.1.4 Konference a dokumenty k udržitelnému rozvoji**

Potřebu udržitelného rozvoje si společnost začala uvědomovat zhruba v polovině 20. století. Důležitým mezníkem v ochraně životního prostředí se stala mezinárodní Stockholmská konference svolaná Organizací spojených národů v roce 1972, na níž byly vytýčeny hrozící ekologické problémy týkající se zejména produkce odpadů (plynných, tekutých i tuhých), narušení planetárních systémů (atmosférického, hydrologického), čerpání neobnovitelných zdrojů energie a problematika ztráty biodiverzity planety. Konference vybídla všechny státy k okamžitému řešení těchto

závažných environmentálních ohrožení a zdůraznila nutnost zákonů na ochranu životního prostředí (Konference OSN o životním prostředí 2012) [1]. Stěžejní dokument, Agenda 21, byl přijat na Summitu Země v Rio de Janeiru v roce 1992, kde se zástupci 170 zemí dohodli na potřebě systematického přechodu k udržitelnému rozvoji v globálním rozměru (Místní agenda 21 2012) [2]. Na základě Agendy 21 byl vypracován program speciálně aplikovaný na cestovní ruch s názvem *Agenda 21 pro průmysl cestovního ruchu a cestování: Směřování k environmentálně udržitelnému vývoji*, dokument, jenž má skrze účinné nástroje přinášet užitek všem, kteří se nějakým způsobem účastní aktivit spojených s cestovním ruchem, přitom však nesmí být narušena rovnováha dotčeného prostředí (Agenda 21 pro cestovní ruch 2012) [3].

Koncept udržitelného rozvoje cestovního ruchu, který naplňuje podstatu Agendy 21, zastupuje celá řada v současnosti se hojně vyvíjejících environmentálně příznivých forem cestovního ruchu. Tyto formy se snaží předcházet již zmiňovaným negativním vlivům působících na přírodní i sociokulturní prostředí destinace, uplatňují šetrný přístup ke krajině, její historii, kultuře a vztahům mezi lidmi. Přírodně orientovaný cestovní ruch je jednou z forem udržitelného cestovního ruchu a zahrnuje například agroturismus, ekoturismus, ekoagroturismus, geoturismus, dobrodružný cestovní ruch nebo sportovní cestovní ruch (Malá 1999). Většina autorů se spíše přiklání k názoru, že dobrodružný a sportovní cestovní ruch jsou sice vázané na přírodu, ale v jejich případě se nejedná o přírodně šetrný cestovní ruch, neboť zejména sportovní cestovní ruch může mít devastující vliv na prostředí, v němž je provozován (Schwartzhoffová 2010).

## **2.2 Formy udržitelného cestovního ruchu**

### **2.2.1 Ekoturismus**

Pojem „ekoturismus“ se v literatuře objevuje teprve v posledních čtyřiceti letech, avšak v současnosti je předmětem pozorování i mnoha diskuzí. Zároveň panuje chaos v přesném vymezení ekoturismu a v jeho vztahu k dalším formám cestovního ruchu, jimiž jsou zejména udržitelný cestovní ruch a alternativní cestovní ruch (Weaver 1998).

První definici ekoturismu zformuloval v roce 1987 mexický architekt a odborník na životní prostředí Hector Ceballos-Lascuráin: „*Cestování do relativně nedotčených a neznečištěných přírodních oblastí se záměrem studovat, obdivovat a těšit se z krajiny, její divoké fauny a flóry stejně jako z kulturních hodnot určité oblasti.*“ (vlastní překlad z Weaver 2001)

Mezinárodní ekoturistická společnost vymezuje ekoturismus jako „zodpovědné cestování do přírodních oblastí, které zachovává životní prostředí a zlepšuje spokojenost místních obyvatel“ (vlastní překlad z TIES) (What is ecotourism 2012) [4].

Výkladový slovník cestovního ruchu definuje ekoturismus následovně: „*forma cestovního ruchu, jejíž účastníci jsou motivováni využitím chráněných výtvorů přírody, přírodních rezervací, kulturních památek a akcí, národních parků, dalších přírodních atraktivit, souhrnně biosféry a antroposféry (člověkem modelované životní prostředí), tak aby nebyly cestovním ruchem nadměrně narušovány*“ (Pásková, Zelenka 2002).

Dle kanadského profesora Davida Fennella, jenž se ve svých výzkumech zaměřuje na přírodně orientovaný cestovní ruch a ekoturismus, je ekoturismus „*udržitelná, neinvazivní forma přírodního cestovního ruchu, která se primárně zaměřuje na vzdělávání se prostřednictvím vlastních zkušeností, je řízena eticky, její dopady na životní prostředí jsou nízké a je orientována na prosperitu místních*“ (Fennell 2009).

Všechny výše zmíněné definice v sobě obsahují myšlenku ochrany životního prostředí a minimalizaci dopadů cestovního ruchu na sociokulturní sféru. Kromě ochrany a uchování jedinečných atraktivit jsou významnými aspekty ekoturismu vzdělávání a pozitivní působení místa na návštěvníky. Podstata ekoturismu tkví ve značném množství faktorů a okolností, jejichž naplnění je přínosem pro rozkvět místní krajiny a kultury. Dle mého názoru je obsáhlost pojmu „ekoturismus“ vyjádřena nejlépe v definici Davida Fennella, která zohledňuje jak požadavky na udržitelnost, ochranu krajiny a blaho místní komunity, tak i vzdělávání návštěvníků a přispění k jejich duševní harmonii.

Pro ekoturismus je typické cestování v malých skupinách osob, jejichž chování má co nejmenší negativní vliv na navštívené prostředí. Ekoturista preferuje certifikované výrobky a služby (ekocertifikace upozorňuje na výjimečnost produktu a jeho sounáležitost s daným místem), volí takový způsob dopravy, který nezatěžuje životní prostředí, dále svým počínáním podporuje místní komunitu a má zájem o vzdělávání sebe sama. Veškerý ekonomický profit z tohoto cestovního ruchu zůstává místním obyvatelům, kteří jej využívají k zachování autentických přírodních i kulturních hodnot, k ochraně životního prostředí a rozvoji oblasti.

Je možné rozlišit aktivní a pasivní ekoturismus. Pasivní ekoturismus se vztahuje pouze na nedevastování ekosystému a odpovědné chování návštěvníků v něm. Aktivní ekoturismus navíc počítá s tím, že lidé stávající situaci v navštěvované krajině nějakým způsobem zlepší, přispějí k rozvoji oblasti, aniž by došlo k devastaci přírody a přinesou tamějším obyvatelům určité výhody a znalosti, tzn., že aktivní ekoturismus je výhodný pro turisty i rezidenty, ale existuje zde určité nebezpečí, že postupně začne docházet k výrazným zásahům do krajiny a ekoturismus v oblasti zanikne (Weaver 1998).

Ekoturismus lze spojovat s několika desítkami aktivit, jež se často prolínají s aktivitami geoturistickými. S následujícími se setkáváme v Česku nejčastěji: pěší turistika, cykloturistika, jezdecká turistika, fotografování, pozorování rostlin a živočichů ve volné přírodě (např. pozorování ptáků), vodáctví, montanistika, běžecké lyžování, jako podmnožinu ekoturismu uvádějí některé zdroje i agroturistiku, jejíž podstatou je trávení volného času na farmách a zapojování se do tamějších činností.

- **Organizace zabývající se ekoturismem**

Ve světě se podpoře ekoturismu věnuje několik neziskových organizací. Mezinárodní ekoturistická společnost (zkr. TIES z angl. The International Ecotourism Society) má členy ve 120 zemích světa a jejím smyslem je podpora a pomoc organizacím, obcím či samostatným subjektům v realizaci principů ekoturismu. Cíle TIES se týkají zvýšení povědomí o ekoturismu a dalších formách odpovědného cestování, šíření vzdělávání v této oblasti, propojování expertů v cestovním ruchu s osobami pracujícími v ekoturismu a zavádění udržitelnosti do všech sfér cestovního ruchu (About TIES 2012) [5].

Ve Washingtonu sídlící Centrum pro zodpovědné cestování (zkr. CREST – Center for Responsible Travel) zkoumá, monitoruje, analyzuje a snaží se zlepšit společenské a ekologické závazky turismu a podporuje jeho udržitelné postupy a zásady. Výzkumná činnost této organizace pracuje s udržitelným cestovním ruchem jako s možným nástrojem pro snižování chudoby a uchování biologické rozmanitosti (Center for Responsible Travel 2012) [6]. Centrum pro zodpovědné cestování se podílí na mezinárodních projektech zaměřených na ekoturismus, vydává odborné publikace i propagační materiály a snaží se zajistit kooperaci různých výzkumných institucí zabývajících se touto problematikou.

ECEAT (z angl. zkr. European Center for Ecological and Agrocultural Tourism), neboli Evropské centrum pro ekologický cestovní ruch a agroturismus se soustřeďuje na



podporu cestování do venkovských oblastí a zajišťuje možnost ubytování turistů na zemědělských farmách. Zvláštní komise ECEAT také provádí certifikaci podniků poskytujících služby cestovatelům. Pokud podnik splňuje stanovená kritéria a jeho činnost je tedy považována za přínosnou v oblasti udržitelného rozvoje, získává mezinárodní značku Eceat Quality Label (obr. 2).

Ke kritériím hodnocení patří například podpora ekologického hospodaření, způsob nakládání s odpady, míra podpory místní ekonomiky, postoj k ochraně přírodního a sociokulturního prostředí (ECEAT 2012) [7].

**Obr. 2 – Mezinárodní značka Eceat Quality Label**



Zdroj: ECEAT 2012 [a]

Česko je členem od roku 1994, přičemž o tři roky později u nás vznikla organizace přidružená ECEATu, Svaz venkovské turistiky, která se později osamostatnila. V současné době se český ECEAT věnuje především ekocertifikaci, vzdělávání v oboru šetrného cestovního ruchu či obnovitelné energetiky a podílí se na několika projektech, např. na projektu „Stezky dědictví“, jenž je zaměřen na rozvoj a propagaci jedinečného přírodního a kulturního dědictví a regionální gastronomie (Historie organizace ECEAT 2012) [8].

- **Systém označování ekologicky šetrných výrobků a služeb**

Se vzrůstajícím zájmem o stav životního prostředí se mezi spotřebiteli zvýšila poptávka po ekologicky šetrných produktech. Podniky na tento stav zareagovaly produkcí šetrnějších výrobků, jež byly patřičně označeny, čímž si zajistily mezi lidmi velký úspěch. Ne všechny produkty a služby byly však opravdu bez negativního vlivu na životní prostředí, navíc neexistovala žádná vnější kontrola výrobků označených jako ekologické. Proto vznikla potřeba zavést komplexní program certifikace šetrných produktů (první systém byl zaveden v Německu v roce 1978 (Ekoznačení a jeho fungování 2012) [9]).

Evropská unie má od roku 1992 systém ekocertifikace s názvem Květina (The Flower), tato značka je mezinárodní a může být tedy udělena produktům ve všech členských státech EU. V Česku funguje kromě evropské „Květiny“ ještě Národní program

označování ekologicky šetrných výrobků a služeb, který uděluje ekoznačky „Ekologicky šetrný výrobek“ či „Ekologicky šetrná služba“ (obr. 3).

Certifikaci šetrných výrobků zajišťuje Ministerstvo životního prostředí, odborným poradním orgánem je Rada pro dobrovolné nástroje, ve které jsou zástupci z řad odborníků v oblastech výroby, služeb, vědy, výzkumu a další osoby působící ve státní správě. Důležitou roli v procesu certifikace hraje Česká informační agentura životního prostředí (zkr. CENIA), jejíž členové se podílí na přijímání, posuzování a vyřizování návrhů na označení produktu ekoznačkou, poskytují informační podporu a doporučení na možné vylepšení. V pravomoci této Agentury je na základě rozhodnutí ministra životního prostředí udělovat žadatelům licence pro využívání ekoznačky a také provádět kontrolu držitelů ekoznaček ohledně dodržování stanovených podmínek při certifikaci (Ekoznačení a jeho fungování 2012) [9].

**Obr. 3 – Ekoznačky udělované Národním programem označování ekologicky šetrných výrobků a služeb**



Zdroj: CENIA 2012 [b]

## 2.2.2 Geoturismus

Další formou udržitelného cestovního ruchu, kterou se tato práce zabývá je geoturismus, v naší zemi stále téměř neznámý, avšak v dnešní době zaznamenávající značný rozkvět, především díky budování geoparků. Ekoturismus a geoturismus jsou si svojí podstatou velice blízké. Dle National Geographic je geoturismus definován jako „*turismus, který podporuje nebo zlepšuje geografický charakter místa, jeho životní prostředí, kulturu, estetickou hodnotu, dědictví a duševní pohodu místních obyvatel*“ (About geotourism 2012) [10].

Primárně je geoturismus spojen s poznáváním geologického vývoje navštívené lokality a s možností aktivního prožitku. Geotop, anorganický prvek v krajině podávající výpověď o geologické minulosti lokality i v současnosti probíhajících procesech, je hlavní atraktivitou geoturismu. Tato forma cestovního ruchu má však mnohem širší rozměr, neboť významnou roli hraje místní komunita, její kultura a tradice (Pásková

2009). Důležitým prvkem je vzdělávání, především v oblasti environmentální gramotnosti, a to prostřednictvím tzv. geoprůvodců, jejichž úkolem je objasnit nejen vývoj geologického bohatství, ale také seznámit návštěvníky se všemi souvislostmi provázejícími přírodní, sociální, kulturní a historický vývoj oblasti. Všechny výše zmíněné aspekty utvářejí nový způsob turismu, geoturismus, a pro turisty jsou příslibem neobyčejných zážitků.

Poprvé byl geoturismus zkoumán a následně definován na akademické půdě ve Velké Británii, posléze začal být propagován v dalších zemích, zpočátku zejména v evropských. V roce 1998 se v severoirském Belfastu konala první konference o geoturismu s mezinárodní účastí. Skutečnost, že byl geoturismus zprvu výhradně evropskou záležitostí v cestování, dokládá mimo jiné založení časopisu „Geoturystyka“ v roce 2004 v Polsku, jeho témata jsou však zaměřena pouze na národní geoturismus. V téže zemi vznikla Mezinárodní asociace pro geoturismus, která přes své příliš velké soustředění na polskou geoturistiku neměla ohlas v zahraničí (Hose et al. 2011).

## **2.3 Geoparky**

- **Filosofie geoparků**

V 19. a 20. století bylo po celém světě zřizováno mnoho zákonem chráněných území, která se často nacházela na soukromé půdě a zdrojích. Vlastníci těchto území buď o svou půdu úplně přišli, nebo byli značně omezováni v jejím využívání, a to bez jakékoliv kompenzace (Farsani, Coelho, Costa 2010). Myšlenka zřízení území, které nebude omezovat místní obyvatele, ale naopak bude počítat s jejich účastí při ochraně přírodního i kulturního prostředí, přišla až na sklonku 20. století.

Koncem 90. let vznikl plán propagace a popularizace geologického dědictví, který vyvrcholil v roce 2000 na Konferenci evropských geoparků, kdy byla založena Síť evropských geoparků. Stalo se tak po spojení prvních čtyř evropských geoparků nacházejících se ve Francii (Réserve Géologique de Haute-Provence), Řecku (Lesboský zkamenělý les), Německu (Vulkaneifel) a Španělsku (Kulturní park Maestrazgo) (Šauer, Vystoupil 2008).

Zatímco všechny dosud známé oblasti nacházející se pod nějakým stupněm ochrany jsou zakládány z iniciativy shora a ustanoveny zákonem, s realizací geoparků přichází nová strategie založená na participaci místní komunity na ochraně přírodního prostředí.

Pokud se na území geoparku provádí nějaká rozhodnutí, je zohledňován názor místních lidí, kteří jsou aktivní součástí území. Geopark většinou vzniká v oblasti, která už je dlouhodobě nějakým způsobem chráněná, avšak nové přístupy přinášejí více možností a rozšiřují potenciál nejen pro cestovní ruch, ale i pro celkový rozvoj oblasti. Ochrana, vzdělávání a geoturismus jsou třemi hlavními přístupy, jimiž geopark naplňuje své cíle (Farsani, Coelho, Costa 2011).

Článek z časopisu International Journal for Tourism Research (dále IJTR) poukazuje na přínos geoparků pro venkovské oblasti po stránce socioekonomického rozvoje. Finanční prostředky, které zde turisté utratí, zůstávají místním podnikatelským subjektům a následně jsou investovány zpět do oblasti. Horn a Simmons (2002) upozornili na závislost mezi zlepšováním ekonomické situace a postojem rezidentů k návštěvníkům, neboť čím větší je ekonomický profit, tím je chování místních obyvatel k návštěvníkům vstřícnější (Farsani, Coelho, Costa 2011).

Propagace místní ekonomiky pomocí geoturismu je dalším cílem geoparků, přičemž důležitou roli hraje rozvoj místních řemesel a důraz na výrobu místních produktů (Farsani, Coelho, Costa 2011). Originální výrobky spjaté pouze s určitou oblastí zvyšují její hodnotu, jelikož jsou velmi lákavé pro návštěvníky, kteří si mohou odnést suvenýr, jenž není jinde k dostání. Řemeslné dílny pak umožňují návštěvníkům dozvědět se něco o konkrétním řemesle, vyzkoušet si ho a vzít si vlastnoručně vytvořený výrobek domů. Tyto dílny předávají znalosti pomocí praktické činnosti dětem i dospělým a jsou tedy dobrou příležitostí pro trávení společného času v rodinném kruhu. Řemeslné dílny často také organizují různé dlouhodobější kurzy pro širokou veřejnost a speciální prázdninové kurzy určené dětem.

V rámci geoparku panuje úzký vztah mezi rezidenty, soukromým a veřejným sektorem a organizacemi aktivními v oblastech vzdělávání, obchodu, životního prostředí, cestovního ruchu apod. (Farsani, Coelho, Costa 2010). Tato spolupráce se odehrává nejen na lokální úrovni, ale i na úrovni národní a nadnárodní (po zapojení geoparku do Sítě evropských geoparků). Vzájemná provázanost zlepšuje komunikaci mezi zainteresovanými subjekty a tím je zajištěna harmonizace aktivit v geoparku a možnost dokonalejšího plánování.

Dle IJTR geoparky otevřely cestu k rozvoji geoturismu a geoturismus je stěžejní oblastí činnosti geoparků a dalších chráněných oblastí (Farsani, Coelho, Costa 2011).

- **Založení geoparku**

Projekt pro založení geoparku může připravit obec, místní akční skupina (MAS), nezisková organizace, podnikatelský subjekt či jednotlivec (Pořízová 2011). Zakládající orgán následně podá návrh na přijetí do Sítě národních geoparků, který je zkoumán a posuzován Radou národních geoparků, jež se skládá ze zástupců různých institucí působících v oblasti vědy, vzdělávání a veřejné správy (Pořízová 2011). Na základě doporučení Rady a po podepsání Charty národních geoparků vyhláší ministr životního prostředí národní geopark. Zařazením do Sítě národních geoparků získává geopark na čtyři roky certifikát, po uplynutí této doby je jeho činnost znovu posuzována Radou, která rozhodne buď o prodloužení certifikátu na další čtyři roky, anebo může být certifikát geoparku odebrán. V případě odebrání certifikátu musí geopark projít opět celým procesem zařazování do Sítě národních geoparků. Proces zakládání a prvotní organizace geoparku jsou pro řídicí orgán finančně velmi náročné a je tedy nutné vyhledávat externí zdroje financí, přičemž nepříhodnější jsou v současné době strukturální fondy Evropské unie (Šauer, Vystoupil 2008).

- **Kritéria pro vznik geoparku podle Evropské sítě geoparků a UNESCO**

Evropská síť geoparků (European geoparks network) ve spolupráci s organizací UNESCO vytvořily seznam kritérií nezbytných pro správné fungování geoparku. Následující kritéria jsou převzata z dokumentace UNESCO a použita v článku *Geoturismus a geoparky jako nová strategie pro socioekonomický rozvoj venkovských oblastí* (Farsani, Coelho, Costa 2011) otištěném v časopisu *International Journal for Tourism Research*. Níže uvedené podmínky jsou obsaženy také v Chartě národních geoparků, jejímž podpisem získává řídicí subjekt právo k užívání loga národního geoparku.

- Geopark musí být vymezen dostatečně velkou plochou, tak aby mohl být rozvíjen kulturní a ekonomický potenciál oblasti. Jeho území by mělo zahrnovat přírodní, archeologické, historické i kulturní hodnoty, neboť právě jejich spojení naplňuje podstatu geoparku.
- Řízení geoparku probíhá skrze silnou iniciativu místních obyvatel, která je koordinována vedoucím subjektem. Strategií geoparku je zohlednění ekonomických potřeb místních obyvatel a zároveň ochrana jejich životního prostředí.

- Management geoparku má podněcovat místní podnikatele k ekonomickým aktivitám, jež se nevylučují s kulturním a environmentálním udržitelným rozvojem oblasti, což přispívá ke zlepšování životního standardu obyvatel.
- Geopark přispívá ke vzdělávání návštěvníků prostřednictvím nástrojů a aktivit umožňujících vhodnou interpretaci geovědních, ekologických a sociokulturních informací o příslušné oblasti.
- Ochrana a zachování jedinečného geologického bohatství pro nynější i budoucí generace je prvotním impulsem a současně důležitým kritériem pro založení geoparku.
- Spolupráce a výměna zkušeností ohledně organizace aktivit v geoparku mezi odborníky a zainteresovanými podnikateli v rámci Světové sítě národních geoparků.

#### • **Sítě geoparků**

Na nejnižším stupni je Síť národních geoparků, která sdružuje tato území pouze v rámci státu. Pro rozvoj a zajištění efektivní spolupráce na nadnárodní úrovni je třeba začlenění do Evropské sítě geoparků. Ta vznikla v roce 2000 a v současnosti má 49 členů v 18 evropských zemích. Světová síť geoparků UNESCO založená v roce 2004 na základě Pekingské deklarace o ochraně světového geologického dědictví zahrnuje 87 geoparků z 27 zemí (Fialová 2012). Evropskou a Světovou síť geoparků propojila tzv. Madonská deklarace schválená na pekingské konferenci (2004), podle níž se každý evropský geopark stává současně geoparkem UNESCO (Pořízová 2011).

#### • **Geoprůvodci**

Kvalitní interpretaci informací by měly zajišťovat jednak informační panely a také vyškolení zaměstnanci geoparku, neboli geoprůvodci (též georangeři). Informační panely s psaným textem jsou v českých chráněných územích běžné, je ovšem otázkou, do jaké míry jsou poučné a přínosné pro širší veřejnost. Většina návštěvníků přijíždí za účelem aktivního odpočinku a o dlouhý odborný text na informačních panelech naučných stezek nejeví zájem.

Inovace ve zprostředkovávání informací přichází s geoprůvodci. Ti poskytují návštěvníkům kvalitní zážitky, netradiční formu vzdělávání (např. s pomocí vyprávění příběhů vázaných na nějaké místo) a aktivní zapojení účastníků geoturismu. Pro dobrou interpretaci a popularizaci geologického bohatství je důležité stále aktualizovat a zpřesňovat poznatky, na čemž se podílejí například moderní výzkumy České geologické společnosti. Průvodcovské služby po geoparku by měla vykonávat osoba, jež má k území trvalý vztah a dobře se v něm orientuje. Každý geoprůvodce musí být odborně proškolen. Například v Českém ráji jsou geoprůvodci školeni na základě projektu spadajícího pod regionální operační program s názvem *Geopark UNESCO Český ráj – centrum geoturismu*. Školení jsou zajištěna řadou odborníků z univerzit, vědeckých ústavů a Správy CHKO Český ráj. Školící semináře pro geoprůvodce mají pestrou škálu témat, počínaje geologií se dále zaměřují na dějiny regionu, psychologii, pedagogiku, základy první pomoci a témata typická pro konkrétní oblast (Řídkošil 2010) [11].

## **2.4 Role interpretace v cestovním ruchu**

Vzdělávání je jedním z principů ekoturismu i geoturismu, a proto je zásadní správná interpretace odborných informací co nejširšímu okruhu lidí. Informace z geologických odvětví jsou pro člověka často plné odborných termínů a popisované geologické procesy jsou až příliš složité. Z toho důvodu je nutné podávat tyto informace srozumitelně a do jisté míry zjednodušeně, avšak informační hodnota sdělení nesmí být degradována. Vytváření informací pro širokou veřejnost je složitá procedura, při které je zapotřebí spolupráce odborníků na přírodní vědy (včetně geologů, biologů, geografů atd.), zástupců různých vzdělávacích institucí a v neposlední řadě také lidí, jež se v oboru věd o Zemi vůbec nepohybují.

Podle Nuryanti (2005) existuje pět hlavních prvků interpretace informací, mezi které patří obnova hodnot, vzájemné akceptování a pochopení odlišných kultur, profesionalita, vzdělávání a školení a sdělovací prostředky.

Úspěšná interpretace vyžaduje dobré organizační schopnosti managementu včetně zajištění spolupráce lidí z mnoha oborů, hledání finančních prostředků, propagace prostřednictvím tištěných materiálů nebo médií. Účelem interpretace není pouze popis faktů a hmatatelných prvků, nýbrž by její součástí měl být prostor pro přemýšlení a

pochopení na základě vlastní dedukce. Člověk by měl v navštívené oblasti hledat inspiraci a rozšířit si svůj úhel pohledu na okolní krajinu.

Tilden (1977) rozpracoval šest principů správné interpretace. Vysvětluje, že interpretace, která je nějakým způsobem spojená s obrazem či osobní zkušeností je pro návštěvníky přínosnější než jenom její psaná forma. Samotná informace ještě není interpretací, ale interpretace je založená na souhrnu informací, které jsou podloženy řadou dalších skutečností. Ve své podstatě je schopnost interpretace uměním, neboť je nutné zkombinovat informace z mnoha hledisek včetně hlediska vědeckého, historického nebo environmentálního. Jak už bylo zmíněno, hlavním cílem není prezentace holých faktů, ale důraz by měl být kladen na podněcování k přemýšlení, interpretace by měla být komplexní záležitostí, která dokáže oslovit různorodou skupinu návštěvníků (Nuryanti 2005).

Tematice interpretace informací na naučných stezkách se dále věnuje kapitola 4.2, v níž jsou vyobrazeny konkrétní příklady informačních tabulí v českých geoparcích.



### 3 Metodika

Základní metodou pro teoretickou část této bakalářské práce byla rešerše domácí a zahraniční literatury pojednávající o problematice udržitelného cestovního ruchu, dále o formách šetrného turismu a rozvoji geoparků. K tomuto účelu byly použity především odborné publikace a vědecké články z odborných časopisů. V rešeršní části jsou představena obecná témata související s udržitelností rozvoje cestovního ruchu, jíž se věnuje řada zahraničních i českých autorů, např. Butler (1980, 2006), Pásková (2002, 2006, 2009). Pro vymezení dvou, v této práci klíčových forem cestovního ruchu bylo čerpáno z textů odborníků zabývajících se životním prostředím a šetrným cestovním ruchem a také z internetových stránek mezinárodních organizací. Podstata a definice geoparku byla nastíněna zejména na základě odborných článků autorů Farsani, Coelho a Costa (2010, 2011) a internetových stránek Evropské sítě geoparků.

Druhá část práce je založena na vyhledávání a hodnocení dostupných zdrojů informací týkajících se aktivit provozovaných v geoparku. Jednalo se zejména o práci s oficiálními internetovými stránkami českých geoparků, kde byly primárně vyhledávány informace ohledně geoturistických cílů a nabídky turistických služeb. Klíčová byla data o naučných stezkách, cyklostezkách, geologických a přírodních lokalitách, kulturních a historických zajímavostech a turistických informačních centrech. Hodnocena byla nejen obsahová část internetových stránek, ale také jejich celkový design a možnost snadné orientace pro široké spektrum uživatelů. K dalším zdrojům použitým v této bakalářské práci patří tištěné turistické informační prospekty dostupné v informačních centrech jednotlivých geoparků. U nich byla posuzována přehlednost, srozumitelnost, názornost a informační hodnota.

Důležité pro vytvoření práce byly také materiály získané od zástupců správy geoparků Český ráj, Železné hory a Kraj blanických rytířů, kteří mi poskytli řadu propagačních materiálů a další podklady prezentované v rámci projektů při zřizování geoparků (např. výroční zpráva geoparku Český ráj, PowerPointová prezentace geoparku Kraj blanických rytířů, tisková zpráva geoparku Železné hory). Na základě rozhovoru s kontaktní osobou geoparku Železné hory jsem získala informace o realizaci a následné nominaci tohoto geoparku do Sítě národních geoparků a také doporučení dalších zdrojů (zejména internetových), následně využitých v této práci.

Díky všem těmto podkladům vznikla nedílná součást práce, jíž je zhodnocení potenciálu pro udržitelný cestovní ruch v geoparcích na území Česka a návrh možností

pro jejich další rozvoj, například prostřednictvím vytváření produktů místních značek, pořádání kulturních a společenských akcí, výstavbou naučných stezek apod.

V podkapitole věnující se naučným stezkám byla zhodnocena kvalita interpretace informací návštěvníkům na základě fotodokumentace několika informačních panelů z geoparků Český ráj, Egeria, GeoLoci a Kraj blanických rytířů.

Na základě studia internetových stránek zahraničních geoparků vznikla závěrečná část práce, která přibližuje aktivity geoparků v Evropě a předkládá programové návrhy pro české geoparky. Zpracovávány byly čtyři geoparky, Vulkaneifel (Německo), Novohrad (Slovensko, Maďarsko), Eisenwurzen (Rakousko) a Fforest Fawr Geopark (Spojené království). Na internetových stránkách evropských geoparků byly cíleně vyhledávány specifické informace o jedinečných atraktivitách a zajímavých a neobyčejných programech pro návštěvníky.

## **4 Cestovní ruch v geoparcích**

### **4.1 Geoparky v Česku a jejich potenciál pro geoturismus**

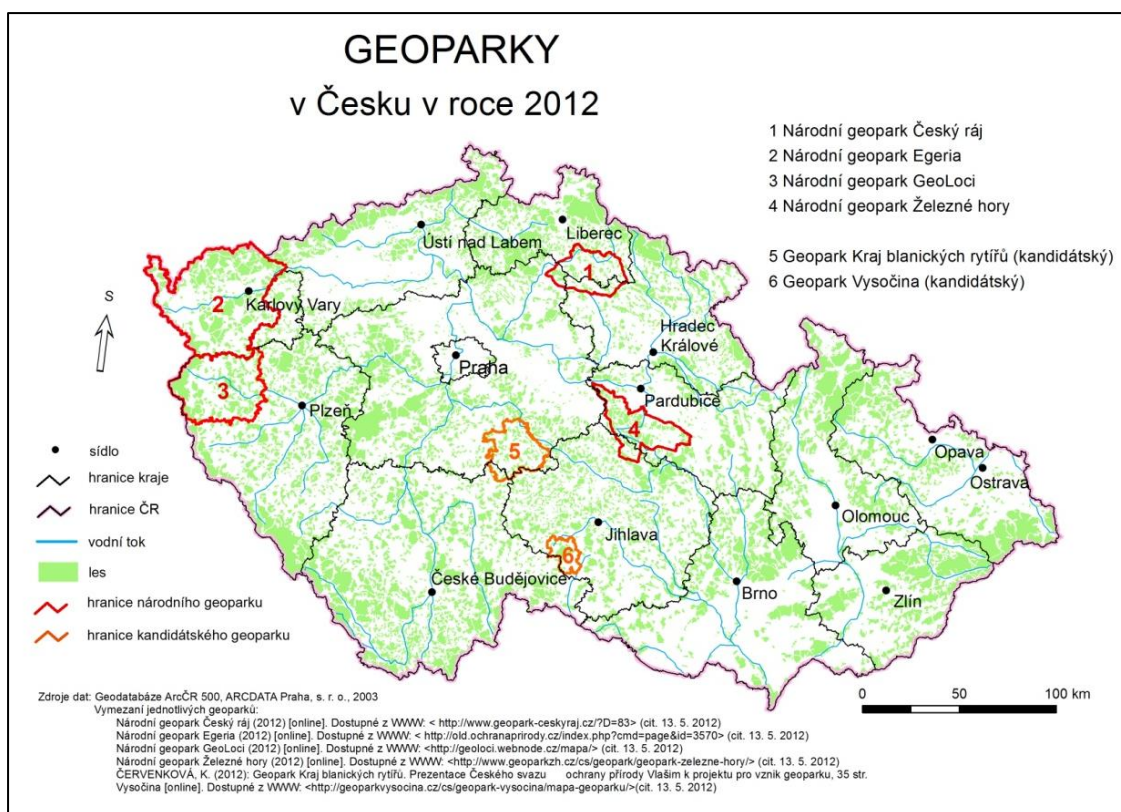
V Česku je celkem 2 312 zákonem chráněných území, z toho 4 národní parky, 25 chráněných krajinných oblastí, 112 národních přírodních památek, 110 národních přírodních rezervací, 1 257 přírodních památek a 804 přírodních rezervací (Agentura ochrany přírody a krajiny 2012) [12]. Celkem je tak pod ochranou zákona 15,8 % plochy Česka. Na tomto území platí určitá omezení pro některé činnosti (podnikání, umísťování staveb, atd.). Geopark, ač jde o území vyhlášené Ministerstvem životního prostředí České republiky, nijak neomezuje činnost člověka. Jeho podstatou je rozvoj geologicky významných lokalit za přispění místních obyvatel a organizací. Ti připravují aktivity podporující cestovní ruch v oblasti a vzdělávání návštěvníků. Geopark byl donedávna v Česku mezi širší veřejností téměř neznámý pojem, ale dobrá propagace mnoha zainteresovaných subjektů, tento stav postupně mění.

Od roku 2005 má Česko na svém území geopark světového významu, stal se jím Český ráj, jakožto 25. evropský a zároveň světový geopark UNESCO. V Česku v současné době (duben 2012) existují čtyři oblasti s titulem národní geopark, kromě Českého ráje ještě Geopark Egeria realizovaný na základě přeshraniční spolupráce s Bavorskem, GeoLocí a Železné hory a další dvě území na tento titul kandidují. Jedná se o geoparky Vysočina a Kraj blanických rytířů, jež jsou ve fázi příprav. Základní údaje o těchto oblastech jsou shrnuty v tabulce 1. V budoucnu by se do vznikající Sítě národních geoparků mohla zapojit další území, neboť mezi zájemci o kandidaturu jsou Geopark Joachima Barranda, Jeseníky, Podbeskydí a Krkonoše (Národní geoparky 2012) [13].

Lokalizace čtyř českých národních geoparků a dvou území kandidujících na tento titul je zachycena v mapě (obr. 4). Turistické a geologické mapy jednotlivých geoparků jsou v přílohách této práce.

Každá oblast, která se uchází o titul národního geoparku, reprezentuje geologické dědictví Česka a musí splňovat veškeré podmínky obsažené v Chartě národních geoparků ČR. Ta obsahuje kritéria pro vznik geoparku podle Evropské sítě geoparků a organizace UNESCO popsaná v kapitole 2.3.

**Obr. 4 – Vymezení národních a kandidátských geoparků v Česku**



Zdroj: vlastní tvorba v GIS

Následující část práce se zabývá jednotlivými geoparky v Česku, přičemž hodnotí míru propagace území a také kvalitu a množství informací ohledně zajímavých turistických lokalit a aktivit geoparku. Hodnocení je prováděno zejména na základě studia internetových stránek, neboť ty jsou v dnešní době pro většinu turistů klíčové při rozhodování o návštěvě určité oblasti. Ekoturismus i geoturismus jsou založeny na individuálním zájmu člověka navštívit lokalitu bez plánování prostřednictvím jakékoliv instituce (např. cestovní kanceláře), a proto je dnes nejdostupnější cestou, jak získat informace právě internet. Internetové stránky vytvořené atraktivní formou a zaměřené na různé skupiny turistů a návštěvníků jsou prvním krokem k úspěchu geoparku.

**Tab. 1 – Geoparky v Česku a jejich atraktivita**

Název geoparku	Titul	Rozloha	Přírodní atraktivita	Kulturně-historické atraktivita
Český ráj	národní geopark, geopark UNESCO (od r. 2005)	700 km <sup>2</sup>	pískovcová skalní města, vulkanická krajina, zkamenělé stromy, drahé kameny, krasové oblasti	hrady, zámky, zříceniny, galerie, muzea, rozhledny, lidová architektura
Egeria	národní geopark (od r. 2010)	2 462 km <sup>2</sup>	skalní útvary, hluboká údolí, rašeliniště, vulkanické sopouchy, hnědé uhlí, vývěry minerálních vod, termální prameny, paleontologické nálezy, množství minerálů a hornin	hornické památky, středověké strážní hrady, lázeňská centra
GeoLoc	národní geopark (od r. 2012)	1 405 km <sup>2</sup>		
Železné hory	národní geopark (od r. 2012)	777,5 km <sup>2</sup>	více než 100 geotopů, pískovcové skalní útvary, pestrá škála hornin a minerálů, lomy	technické památky (vápenka), zříceniny, rozhledny, kostely, muzea, skanzen, hřebčín
Kraj blanických rytířů	kandidátský geopark	627,7 km <sup>2</sup>	Velký a Malý Blaník,	rozhledna, muzea, zámek, hvězdárna, poutní místa
Vysočina	kandidátský geopark	180,2 km <sup>2</sup>	žulové skály, kamenné moře, bukové porosty, lomy	řemeslné a farmářské trhy, zříceniny hradů, město Telč zapsané na seznam UNESCO

Zdroj: Národní geoparky [13]

#### 4.1.1 Národní geopark Český ráj

Český ráj vstoupil na seznam Geoparků UNESCO 25. října 2005 a do Evropské sítě geoparků byl zařazen jakožto vůbec první geopark z nově přistoupivších států do EU v roce 2004 (Pásková, Řídkošil 2006). Tehdy ještě neexistovala Síť národních geoparků a Český ráj se stal nejdříve evropským a až později národním geoparkem. Takovýto postup není už v současnosti možný (Šauer, Vystoupil 2008). Geopark byl zřízen na území Chráněné krajinné oblasti Český ráj, ale jeho hranice dalekosáhle přesahuje, neboť byl rozšířen o další geologicky i turisticky atraktivní místa. Jeho

rozloha činí téměř 700 km<sup>2</sup> a rozkládá se na území Libereckého, Královéhradeckého a Středočeského kraje. Geopark Český ráj se prezentuje logem vyobrazeným na obrázku 5.

**Obr. 5 – Logo Národního geoparku Český ráj**



Zdroj: Český ráj-info 2012 [c]

- **Geoturismus**

Oblast Českého ráje je světově známá tradiční výrobou sklářských výrobků, šperků a bižuterie a zpracováváním drahých kamenů. Návštěvníkům jsou umožněny exkurze do některých dílen, kde jim je s odborným výkladem představen proces výroby. Nabídka aktivit je pestrá, vedle klasické pěší turistiky a cykloturistiky mohou návštěvníci provozovat horolezectví, kanoistiku nebo rafting, či podniknout let balonem. Na Kozákově, nejvyšším vrcholu Českého ráje, se provozuje čím dál více populární paragliding. Geopark křižuje na 14 naučných stezek různých zaměření, např. na vývoj krajiny, archeologii, geologii, botaniku, kulturu nebo historii. Několik stezek je připraveno dobrodružnou formou s hádankami a interaktivními prvky speciálně pro děti. Na více než dvou stech lokalitách jsou rozmístěny geotaggy (blíže ke geotaggům viz kapitola 4. 2) s texty, animacemi a obrázky.

Hlavním fenoménem, který přitahuje mnoho turistů, jsou bezesporu pískovcová skalní města, ale nachází se zde rozmanité množství jiných zajímavých lokalit (jeskyně, rybníky, romantická údolí, lomy, soutěsky, kamenná moře). Místním „geofenoménem“ je na internetových stránkách věnován projekt s názvem 22 zastavení v geoparku, který dokumentuje nejzajímavější lokality a vyjadřuje obrovskou geologickou diverzitu oblasti. V Českém ráji je zaznamenáno více než 200 geotopů reprezentujících různé geologické procesy. K hojně navštěvovaným místům patří Hruboskalsko, Prachovské, Betlémské či Klokočské skály, Trosky, Kozákov nebo Bozkovské dolomitové jeskyně. Dále se zde můžeme setkat s osmi mezinárodně uznávanými a chráněnými lokalitami soustavy Natura 2000.

Co se týče kulturně-historických atraktivit, oblast disponuje mnoha hrady (Kost), zámky (Hrubá Skála, Humprecht), zříceninami (Trosky, Valdštejn) a množstvím vyhlídek a rozhleden a také typickou lidovou architekturou (Dlaskův statek). Ve městech se zejména v turistické sezóně připravují různé kulturní akce, výstavy, řemeslné dílny, trhy místních výrobků apod. (Řídkošil 2009). Významná je pro geopark síť muzeí s historickými, archeologickými a přírodovědeckými sbírkami, která jsou buď hlavním cílem návštěvy, nebo slouží jako doplňkový program či náhradní aktivita v případě nepříznivého počasí pro venkovní turistiku. V roce 2011 byly zřízeny dvě velké expozice: venkovní výstava hornin nacházejících se na náměstí v Semilech a na hradě Valdštejn první stálá expozice věnovaná pískovcům nazvaná „Chvála pískovce“ (Adamovič, Řídkošil 2012).

Environmentální vzdělávání je podporováno prostřednictvím ekocenter (Sedmihorky, Přírodní muzeum Prachov, Žlutá ponorka), která připravují program pro děti, studenty i seniory. Jedná se především o realizaci terénních exkurzí nebo dílen v rámci akcí Evropský týden geoparků, Den Geoparku, Týden Země, Den vody, Den pro přírodu Českého ráje atd.

Mapa Geoparku s vyznačenými turistickými cíli je v příloze 1. Příloha 2 pak zachycuje to samé území z geologického hlediska.

- **Geoprůvodcovské služby**

Jednou z priorit Geoparku Český ráj je individuální přístup k návštěvníkům. Program je speciálně vytvářen pro školní exkurze, rodiny s dětmi, středoškoláky, vysokoškoláky a seniory. Školení geoprůvodci zprostředkovávají návštěvníkům příběhy vázané na geologii a seznamují je s místní kulturou a historií. Důležitým aspektem kvalitního geoprůvodcovství je propojování teoretického vzdělávání s praktickými ukázkami. Z toho důvodu je při tvorbě návštěvnických programů kladen důraz na poznávací prohlídku přírodních atraktivit spojenou s aktivitami zaměřenými na zpracování drahých kamenů, skla apod. (Řídkošil, Pásková 2012).

- **Turistické informace a propagace**

Propagace geoparku v tuzemsku i v zahraničí je zajištěna prostřednictvím tištěných prospektů a turistických novin, které jsou vydávány každoročně a distribuovány do partnerských institucí, informačních center a ubytovacích zařízení. Návštěvníkům je k dispozici tištěná barevná geoturistická mapa a řada brožur s popsány naučnými stezkami. O Geoparku byla napsána kniha Geopark Český ráj a také natočen krátký

film s názvem Geopark Český ráj: Filmová inspirace, jak si užít Český ráj (režie Robert Sedláček) (Řídkošil, Procházka 2012). Hlavní podíl na propagaci tvoří internetové stránky, obsahující informace pro turisty a také pro odbornou veřejnost. Stránky Geoparku jsou přehledné a vizuálně poutavé, neboť text je doplněn množstvím fotografií, map a jiných grafických prvků. Z hlediska cestovního ruchu můžeme shledávat velmi přínosnou interaktivní mapu geoturistických cílů doplněnou o základní popis jednotlivých lokalit a jejich GPS souřadnice (Geopark Český ráj 2012) [14]. Přestože jsou internetové stránky vytvořeny atraktivně tak, aby zvýšily zájem veřejnosti o geoturismus, podle ředitele Geoparku Český ráj Tomáše Řídkošila (2012a) je na ně nedostatečně odkazováno na stránkách spolupracujících organizací, sdružení, měst i obcí.

Zástupci Geoparku prezentují toto unikátní území na českých i zahraničních konferencích zaměřených na geoturismus. Propagaci Českého ráje velmi pomohla 3. konference světových geoparků UNESCO a 1. globální veletrh geoparků v Osnabrücku v červnu 2008, kde upoutala výstava „Geopark Český ráj – šance pro region“ v rámci níž si účastníci mohli vyzkoušet rýžování českých granátů (Řídkošil, 2012b).

- **Rozvojový projekt**

Jednou z nejdůležitějších věcí pro Geopark Český ráj byl projekt s názvem *Rozvoj a omezení škod geoturismu v chráněných oblastech 2008 - 2010 a vytvoření geoinformačního systému Geoparku Český ráj pro Správu CHKO, státní správu a samosprávu*, jehož stěžejní součástí byla právě realizace geoinformačního systému, na základě něhož byly vypracovány geologické mapy. Projekt se také zabýval přípravou geostezek a naučných tras pro pěší turisty i cyklisty a dokumentoval významné geotopy, k nimž byly sestavovány populárně naučné texty následně používané pro informační tabule na naučných stezkách. Mezi dalšími vytýčenými cíly projektu byla tvorba nových a rozvoj stávajících turistických programů, podpora geoturismu a zajištění dlouhodobého udržitelného rozvoje krajiny (Řídkošil 2009).

#### **4.1.2 Národní geoparky Egeria a GeoLocí**

V západních Čechách se rozkládají dvě na sebe navazující území výjimečná po geologické stránce zejména tím, že leží na rozhraní dvou geologických jednotek Českého masivu (saxothuringika a moldanubika). Jedná se o území Národního geoparku Egeria, jenž zahrnuje okresy Cheb, Karlovy Vary a Sokolov (pokrývá asi dvě



třetiny Karlovarského kraje) a dále o nově certifikovaný Geopark GeoLocí (certifikace 24. 4. 2012), ležící na jih od Egerie, v okresech Tachov a Plzeň-sever. Rozloha těchto dvou českých geoparků dohromady činí přibližně 3 900 km<sup>2</sup>, přičemž na německé straně na ně navazuje stejně rozlehlé území Bavorského národního geoparku zahrnující čtyři bavorské zemské okresy (Neustadt, Tirschenreuth, Wunsiedel a Bayreuth). V přílohách jsou jednak turistické mapy těchto dvou geoparků (příloha 3 a 5) a také mapy geologické (příloha 4 a 6).

Jako první byl v roce 2010 vyhlášen Národní geopark Egeria, o rok později získala certifikát národního geoparku bavorská část a v letošním roce (2012) bylo vyhlášením Národního geoparku GeoLocí završeno dlouholeté úsilí o celistvý Česko-bavorský národní geopark (logo viz obr. 6).

**Obr. 6 – Logo Česko-bavorského geoparku**



Zdroj: Česko-bavorský geopark 2012 [d]

Západní Čechy jsou místem s pohnutou historií, poznamenané tragickými událostmi 2. světové války a následným odsunem německého obyvatelstva. Místa spojená s dávnými příběhy, opuštěné domy a kostely, zaniklé obce a křížky v polích utvářejí neopakovatelnou atmosféru. GeoLocí neboli „duše krajiny“ je pro toto místo příhodný název, neboť se zde psala podstatná část českých dějin. Navíc na rozdíl od Českého ráje, který je turisty objeven téměř do posledního místa, bylo území západních Čech vždy poněkud opomíjeno, a proto může dnes těžit z odhalování míst, která nejsou turistům příliš známá.

- **Zřizování geoparků**

Management Geoparku Egeria byl zřizován pod záštitou Muzea Sokolov v letech 2006 a 2007, od roku 2008 se připravoval projekt k nominaci tohoto Geoparku do Sítě národních geoparků, do které byl přijat o dva roky později, v roce 2010. Cílem Geoparku je zkoordinovat činnost tamějších subjektů a zviditelnit tím tuto oblast jako

celek. Region by k tomu měl využít zejména svůj potenciál pro lázeňský a montánní cestovní ruch.

Geopark GeoLocí byl připravován po dobu deseti let a u jeho zrodu stálo 17 subjektů, především obcí a místních akčních skupin (např. Hornický spolek v Plané, skanzen ve Stříbře). Důraz byl kladen na vybudování naučných stezek vedoucích výjimečnými a nepoznanými místy (Bartoš 2012).

- **Geoturismus**

Západní část Karlovarska a Plzeňska se vyznačuje množstvím unikátních geomorfologických útvarů v podobě hlubokých údolí a skal, z oblastí geologie zde najdeme řadu minerálů, hornin a paleontologické pozůstatky třetihorních rostlin. Lázeňský trojúhelník vytýčený městy Karlovy Vary, Mariánské Lázně a Františkovy Lázně je světově proslulý hlavně díky léčivým minerálním vodám a termálním pramenům, ale návštěvníci sem přicházejí i za historií a kulturou (filmový festival v Karlových Varech). Kromě lázeňství je pro tento kraj typické hornictví, zejména pak těžba hnědého uhlí. Bohatá hornická historie tady zanechala mnoho technických památek majících velký historický význam a snižování těžby uhlí v posledních letech pak znamená postupnou revitalizaci krajiny a její přeměnu na přírodní, „zelenou“ krajinu. Za zmínku stojí také pozůstatky třetihorní vulkanické činnosti, v krajině viditelné ve formě souměrných kopců tvořených sopečnými komíny, na nichž byly ve středověku často stavěny obranné hrady (např. Andělská hora, Volfštejn).

Národní geoparky Egeria a GeoLocí zahrnují území CHKO Slavkovský les, CHKO Český les a několika národních přírodních rezervací (Soos, Kladské rašeliny, Velký močál atd.) chránících především rašelinště, slatiniště a vzácné druhy fauny a flóry (Národní přírodní rezervace v ČR 2012) [15].

Po stránce kulturní a vědecké jsou tato místa spjatá s osobnostmi světového významu (Marie Curie-Sklodovská, J. W. Goethe, mineralog G. Agricola, přírodovědec K. Šternberk a další) (Národní geoparky-Egeria 2012) [16].

- **Turistické informace a propagace**

Atraktivita Česko-bavorského geoparku lze rozdělit do šesti charakteristických skupin. Na těchto šest pilířů se soustřeďují internetové stránky Geoparku (Česko-bavorský geopark 2012) [17], na kterých je pro návštěvníky připraven krátký popis atraktivit a seznam lokalit doporučených k návštěvě. Internetové stránky geoparku by měly

poskytovat nejen inspiraci k navštívení atraktivních míst, ale návštěvník by na nich měl najít komplexní informace o regionu a jeho turistické infrastruktuře. V tomto ohledu jsou internetové stránky geoparku Egeria a GeoLocí nedostatečné oproti internetovým stránkám geoparku Český ráj. Můžeme vyzorovat absenci map a malé množství informací v oblasti turistického zázemí (ubytování, stravování, doprava), naučných stezek, cyklotras, sportovních aktivit, certifikovaných výrobků apod. Geoparky Egeria a GeoLocí měly společné internetové stránky, avšak po vyhlášení GeoLocí národním geoparkem (24. 4. 2012), zprovoznil tento geopark vlastní internetové stránky.

Česká část Česko-bavorského geoparku je spolufinancována Ministerstvem životního prostředí a zabývá se hlavně možnostmi interpretace přírodního bohatství pomocí nejmodernějších technologií (GPS, MP3 nebo BeeTagg, jenž umožňuje interaktivní propojení dvou médií, např. mobilního telefonu a BeeTagg kódu). Na německé straně geoparku investují především do tvorby kvalitních informačních tabulí a jejich instalace (Národní geopark Egeria 2012) [18].

- **Regionální značka**

Místní značení produktů není zajišťováno Asociací regionálních značek tak, jako tomu je u jiných geoparků, ale certifikát „Místní výrobek ze západu Čech“ (obr. 7) uděluje předsedkyně místní akční skupiny Český Západ – Místní partnerství na základě doporučení pracovního týmu složeného ze zástupců místních řemeslníků a dalších představitelů MAS. Místní výrobky si mohou návštěvníci zakoupit přímo v řemeslných dílnách, ve vybraných obchodech nebo na jarmarcích.

***Obr. 7 – Regionální značka západních Čech***



Zdroj: MAS Český Západ 2012 [e]

#### 4.1.3 Národní geopark Železné hory

Geopark Železné hory se prezentuje jako „obsáhlá učebnice geologie“, neboť na malém prostoru se zde můžeme setkat s řadou geologických jevů formovaných přes 600 milionů let. Významný geolog Josef Vachtl nazval Železné hory jako „*geologické smetiště na dvorku Českého masivu*“. Na něj následně navázal geolog a ředitel společnosti Vodní zdroje Chrudim RNDr. Daniel Smutek, který říká: „*Ten kdo najde dobré koště na jeho uklizení, získá klíč k rozluštění historie Českého masivu*“. Geologická pestrost oblasti je vyjádřena na mapě v příloze 8.

Na základě iniciativy společnosti Vodní zdroje Chrudim, spol. s r. o., která realizovala vědecké i vzdělávací aktivity, se podařilo zařadit území o rozloze 777,5 km<sup>2</sup> mezi certifikované národní geoparky (certifikace proběhla společně s Geoparkem GeoLocí 24. 4. 2012). Geopark spolupracuje s několika hlavními partnery, kteří se podílí na jeho fungování. Jsou jimi: Pardubický kraj, Kraj Vysočina, MAS Železnohorský region, město Chrudim, MŽP ČR, CHKO Železné hory, sdružení Východní Čechy a turistická oblast Chrudimsko-Hlinecko (Geopark Železné hory: Partneři 2012) [19].

- **Zřizování geoparku**

Vyhlášení Národního geoparku Železné hory předcházela projekt zahájený v srpnu 2011, který by měl trvat až do konce roku 2012. Jeho prvotním cílem bylo zajistit technickou a odbornou oporu pro Geopark a zahájit spolupráci s partnery. Další součástí projektu je vytvoření databáze geotopů, spuštění webových stránek, publikování informační brožury, dále realizace seminářů a exkurzí pro partnery Geoparku i veřejnost. Dílčími částmi projektu je pak instalace geologické expozice na půdě Gymnázia Chotěboř a plánované vytvoření informačních panelů k této expozici, vybudování první geovědní cyklotrasy v Česku s názvem MAGMA, realizace naučné stezky Heřmanův Městec – Město u dvou moří a vytvoření geologických expozic v Muzeu kamene a obuvnictví ve Skutči a v Muzeu vápenictví v Berlově vápence u Třemošnice (Dandová 2012).

- **Geoturismus**

Železné hory mají potenciál hlavně pro pěší turistiku a cykloturistiku, neboť celé území je protkáno hustou sítí tras pro pěší i cyklotras vedoucích kolem význačných geotopů. Lokalita disponuje značenými trasami pro hipoturistiku a v zimním období jsou připraveny běžecké trasy.

Nosným mottem geoparku je „Historií Země za dva dny“, což odkazuje na skutečnost, že je možné projít téměř celý vývoj Země a procesy s tím spojené během jednoho prodlouženého víkendu. Poptávka po kratších aktivních dovolených spojených s poznáváním a sebevzděláváním rapidně vzrůstá, a tudíž mají Železné hory dobrou pozici z hlediska nabídky a záleží hlavně na managementu, jakým způsobem dovede tento potenciál využít.

V Geoparku Železné hory můžeme nalézt více než sto různých geotopů, které lze rozdělit do pěti skupin: starohorní (pozůstatky po těžbě hornin, minerálů a uranu; jedinečné geomorfologické útvary), prvohorní (lomy na křemenec a vápenec; křemencové útvary; jeskyně) a druhohorní geotopy (pískovcové skály; pozůstatky po těžbě pískovce; zkameněliny z křídového moře), plutonitické geotopy (granodioritové a žulové lomy; zpracování kamene a stavby z místních žul) a významné hydrogeologické lokality (pramenné vývěry; zatopené lomy; jímací štoly). Tyto skupiny geotopů jsou znázorněny i v logu Geoparku, které tvoří pět různobarevných desek (obr. 8) (Geopark Železné hory: Nejvýznamnější geotopy 2012) [20].

**Obr. 8 – Logo Národního geoparku Železné hory**



Zdroj: Wikipedia-Logo Geoparku Železné hory 2012 [f]

Dle propagačních materiálů staví Geopark na deseti lokalitách, na kterých může návštěvník spojit aktivní prožitek s poznáváním. Z přírodního bohatství to je například prales Polom, archeopark Nasavrky, Národní přírodní rezervace Lichnice – Kaňkovi hory, přehradní nádrž Seč. Z technických památek je návštěvníkům představována nedávno zrekonstruovaná Berlova vápenka v Závratci u Třemošnice, kulturní dědictví reprezentuje židovská synagoga v Heřmanové Městci nebo zámek a přilehlý park v Cholticích. Výchozím bodem pro hipoturistiku je ranč v Kovářově u Seče. Vůbec nejstarší rekreační areál Železných hor se nachází v Konopáči nedaleko Heřmanova Městce a kromě rekreace u přírodního koupaliště, možnosti sportovního vyžití a letního kina se zde odehrává hudební festival a místo je také vhodné pro pořádání různých soukromých akcí. Tyto a mnohé další lokality jsou na internetových stránkách krátce popsány, u každé je fotografie a GPS souřadnice. Mapa turistických cílů je v příloze 7.

- **Turistické informace a propagace**

Internetové stránky Geoparku Železné hory byly zprovozněny v listopadu 2011, a přestože jsou stále ve výstavbě a mnoho věcí chybí, jejich prozatímní hrubý náčrt vypadá velmi zdařile po stránce grafické i z hlediska informačního. V blízké budoucnosti by se na nich návštěvníci měli dozvědět především informace týkající se různých vědeckých a vzdělávacích projektů, akcí a přednášek určených široké veřejnosti, naučných stezek, záležitosti týkající se místních produktů a v neposlední řadě informace ohledně služeb nezbytných pro uskutečnění návštěvy oblasti (doprava, ubytování).

- **Regionální značka**

V roce 2011 se stal region Železné hory členem Asociace regionálních značek a certifikované produkty tedy mohou používat označení ŽELEZNÉ HORY regionální produkt® (obr. 9). Značku uděluje MAS Železnohorský region na základě schválení certifikační komisí. V této oblasti získaly označení regionální produkt zejména potravinářské výrobky (Licoměřický med, brambory, Třemošnické těstoviny, Železnohorský ležák, Železnohorská medovina), kovářské, keramické a proutěné výrobky nebo dřevěné plastiky vyřezávané motorovou pilou v Podhradí u hradu Lichnice (Korejtková 2012).

**Obr. 9 – Regionální značka „Železné hory regionální produkt“**



Zdroj: Turistické informační centrum Nasavrky 2012 [g]

#### **4.1.4 Vysočina (kandidátský geopark)**

Vysočina aspiruje na to, stát se pravděpodobně nejmenším geoparkem v Česku, měl by se rozkládat na ploše 180,22 km<sup>2</sup>. Jedná se o území Javořické vrchoviny severozápadně od města Telče. Geopark je teprve ve fázi příprav, jsou budovány geologické naučné stezky, informační centra a připravovány vzdělávací programy pro

školy, odborníky i širokou veřejnost. Plán na zřízení Geoparku byl představen v Telči v červenci roku 2010 na zasedání Rady národních geoparků (Štědrá, Babůrek 2011).

Plánovaný Geopark Vysočina je geologicky významná lokalita, ale takových se v Česku nachází více, proto zásadním aspektem pro možnost vzniku geoparku můžeme shledávat spojení geologie, zachovalé přírodní krajiny a kulturní památky světového významu.

- **Zřizování geoparku**

Geopark připravil projekt, ve kterém si stanovil několik stěžejních cílů, jejichž splnění povede k získání certifikátu národního geoparku. Nejdůležitější je pro budoucí Geopark získat uznání v rámci regionálním, národním i mezinárodním, vybudovat vlastní kvalitní infrastrukturu, vytvořit podklady pro naučné stezky a zajistit dokumentaci pro další investice. V rámci projektu byl vypracován harmonogram počítající nejprve se zhotovením administrativních prací (logo, slogan, internetové stránky), dále s přípravou mezinárodní konference „Výzvy a hrozby ekoturismu a geoturismu pro ochranu biodiverzity a geodiverzity“ uskutečněné v říjnu 2011 a realizací expozice hornin z Vysočiny. Další fáze projektu se týkaly stavebních plánů „Stezky v korunách stromů nad kamenným mořem“ v Roštejnské oboře a od prosince 2011 jsou rozplánovány osvětové a vzdělávací akce ohledně udržitelného rozvoje cestovního ruchu s odkazem na geoturismus. Na základě výstupů z tohoto projektu byla zpracována žádost o udělení statusu národního geoparku, která byla následně hodnocena specialisty z České geologické služby. Výsledky můžeme shrnout takto: s pozitivním hodnocením se setkala komplexnost území umožňující úzkou spolupráci mezi subjekty, příznivé je propojení geoturistiky a města Telče, jakožto kulturní památky UNESCO a propojení geologického výzkumu s doprovodnými vzdělávacími akcemi a dále v evropském měřítku unikátní magmatická stavba. Připomínkovány byly: nedostačující popis realizovaných geoturistických aktivit, podíl jednotlivých subjektů na spolupráci v geoparku, chybějící vyjádření k zakomponování naučných stezek do územních plánů obcí (především neobjasněné vlastnictví pozemků) a problematickým se jeví také samotný název „Geopark Vysočina“, který může vyvolat mylný dojem, že se jedná o mnohem větší území, než tomu tak je ve skutečnosti (Štědrá, Babůrek 2011).

Hlavní management zajišťuje obecně prospěšná společnost Geopark Vysočina, jež spolupracuje se třemi klíčovými partnery, jimiž jsou mikroregion Telčsko, město Telč a Kraj Vysočina i s dalšími organizacemi (MMR ČR, MŽP ČR, Česká geologická služba,

Vysoká škola polytechnická Jihlava). Vysočina Tourism a Vysočina Education jsou příspěvkové organizace aktivně se podílející na propagaci Geoparku.

Z dokumentace pro nominaci na národní geopark vyplývá, že Vysočina spolupracuje se třemi zahraničními geoparky, francouzským Reserve Geologique de Haut Provence, slovenským Geoparkem Novohrad a rakouským Kampthalem (Štědrá, Babůrek 2011). Právě poslední jmenovaný Geopark Kampthal má velmi blízko k rodícímu se Geoparku Vysočina, a proto tyto dvě oblasti pracují na rozvoji přeshraniční spolupráce a připravují společný projekt, na jehož konci by měla být vybudována geostezka s rozhlednou (Geopark Vysočina 2012) [21].

- **Geoturismus**

Kandidátský geopark Vysočina disponuje unikátním geologickým bohatstvím, jež zahrnuje geomorfologické útvary (skály, kamenná moře) a lomy. Přírodní dominantou území je nejvyšší vrchol Českomoravské vrchoviny, Javořice (837 m n. m.) s telekomunikační věží. Charakter této oblasti lze označit za podhorský až horský, vegetace je zde zastoupena převážně jedlovo-bukovými lesy, bučinami s příměsí javoru klenu a smřčinami mezi kterými mohou návštěvníci nalézt rašelinné louky. V zemědělské krajině na Vysočině můžeme pozorovat zachovalé remízky a meze. Geologické lokality reprezentuje řada v současnosti stále činných kamenolomů (Vanov, Mrákotín, Rácov, Panské Dubenky, Horní Dubenky), kámen z nich je používán po celém Česku. V Geoparku se setkáváme s izolovanými skalami a kamennými moři (Míchova skála, Mrhatina, Roštejnská obora), výjimečná tu nejsou ani rašeliniště (Kaliště, Zhejral) se vzácnými druhy flóry.

Po stránce kulturně-historické je největší atraktivitou město Telč zapsané do seznamu světového kulturního dědictví UNESCO. Za návštěvu stojí obce s venkovskou architekturou typickou pro tento region (Leskovec, Heřmanec) (Štědrá, Babůrek 2011).

Na internetových stránkách Geoparku Vysočina můžeme nalézt rozpracovaný koncept naučných a zážitkových tras určených různým skupinám lidí. Pro studenty je připraveno pět typů naučných tras rozlišených dle zaměření: botanická, geologická, ornitologická, historická či komplexní. Turistům jsou nabízeny zážitkové trasy, kde mohou pozorovat zvěř, navštívit bezzásahové území nebo vystoupit kamenným terénem na Javořici (Geopark Vysočina: Geoturismus 2012) [22].



- **Turistické informace a propagace**

Významné lokality nacházející se na území Geoparku se prezentují spíše individuálně. Oficiální internetové stránky Geoparku informují pouze o geologických atraktivitách a zmiňují některé naučné stezky, jinak se zabývají spíše obecně geoparky a geoturismem. Chybí zde komplexní turistické informace týkající se služeb a aktivit, jež zde lze provozovat.

- **Regionální značka**

Vysočina patří mezi území Česka mající registrované značení regionálních produktů. Značku „VYSOČINA regionální produkt®“ (obr. 10) uděluje Zemědělská ekologická regionální agentura, o.s. (ZERA) (Vysočina: regionální produkt 2012) [23]. Certifikované výrobky se nevztahují pouze k území Geoparku, ale mohou mít původ v celém kraji Vysočina. Regionální značku Vysočina má celá řada potravin a zemědělských výrobků (brambory z Vysočiny, Bítešský chléb, Jihlavské koláče a chléb, havlíčkobrodské pivo Rebel, pivo Chotěboř, Kralická medovina a med) a řemeslných a uměleckých výrobků (jihlavská ručně vyráběná bižuterie, originální oděvy, paličkové krajky, šperky, košíkářské výrobky, keramika, kované výrobky) (Vysočina: katalog certifikovaných produktů 2012) [24].

**Obr. 10 – Regionální značka „Vysočina regionální produkt“**



Zdroj: Bio-info 2012 [h]

#### **4.1.5 Kraj blanických rytířů (kandidátský geopark)**

Již od roku 1996 je Českým svazem ochránců přírody Vlašim (dále jen ČSOP Vlašim) rozvíjen projekt s názvem Kraj blanických rytířů. Intenzivní práce na přípravě Geoparku jsou prováděny od května 2011, a jak vyplývá ze zprávy k projektu, na konci roku 2013 by mělo být území připraveno k přijetí do Sítě národních geoparků (Červenková 2012). Oblast se rozkládá na ploše 627,7 km<sup>2</sup>, přibližně v jejím středu leží město Vlašim.

Budoucí Geopark se opírá především o přírodní a současně kulturně historický fenomén hory Blaník, dále se prochází významný zlomový systém blanická brázda a velká část území leží na hadcích, které zde tvoří jakési ostrovy.

- **Geoturismus**

Jelikož se Kraj blanických rytířů nachází ve Středočeském kraji v blízkosti Prahy, má výborné předpoklady pro cestovní ruch. Dobré dopravní spojení z hlavního města by mohlo být jedním z klíčových faktorů pro rozvoj geoparku. Hrozí však nebezpečí, že se tato lokalita bude místem pouze jednodenních návštěv, což by připravilo o zisky některé místní podnikatele poskytující ubytovací služby. Ráz krajiny je z převážné části venkovský s důrazem na zemědělskou činnost, nenachází se zde žádné velké průmyslové podniky, což přispívá k současnému trendu zvyšující se poptávky po službách cestovního ruchu v této oblasti (Červenková 2012).

Již bylo zmíněno, že hlavními atraktivitami této oblasti jsou dva vrchy, Velký a Malý Blaník. Tato místa přitahují nespočet návštěvníků nejen díky svému přírodnímu bohatství a krásným vyhlídkám do okolí, ale lidé sem přijíždějí také načerpat atmosféru místa, jež je opřeno mnoha pověstmi. Legenda o blanických rytířích ukrytých v nitru hory, odkud mají přijít v těžkých časech českému národu na pomoc, je známá už dětem na základní škole. Z toho důvodu chtějí lidé navštívit místo, které je tolik spjato s historií naší země a o kterém můžeme tvrdit, že má tzv. *genius loci*.

K ostatním lokalitám zajímavým z hlediska geologického patří v současné době již opuštěný, ale dříve významný důl na zlato Roudný, hadcové svahy se skalními výčnělky, krasové jevy (U Jinošova, Havířská jáma), četné lomy (Křížovský, Bernatice, Trhový Štěpánov) a opuštěné doly (Psáře, Zvěstov). Z hlediska biotopů se zde vyskytují mokřady a rašelinné a slatinné louky, v jihovýchodní části zasahuje do plánovaného Geoparku vodní nádrž Želivka.

Z kulturních atraktivit je možné navštívit zámky s rozlehlými parky ve Vlašimi, Ratměřicích a Odlochovicích, vzdělávací funkci potom plní muzea (např. Muzeum v Louňovicích, Muzeum a židovský hřbitov v Trhovém Štěpánově) a hvězdárna ve Vlašimi (Kraj blanických rytířů: Výlety 2012) [25].

Kraj blanických rytířů disponuje dobře značenou sítí cyklotras a stezek pro pěší. Pro aktivní návštěvníky Geoparku jsou připraveny tematické cyklistické výlety a naučné stezky s informačními panely. Ke vzdělávání přispívají regionální muzea, geologické

expozice či Podblanická galerie ve Vlašimi. V oblasti služeb jsou nabízeny tematicky zaměřené exkurze s průvodci pro různé skupiny návštěvníků. Program pro návštěvníky i místní obyvatele je bohatý. K tradičním akcím patří zahájení cykloturistické sezóny (Blanický cyklorytíř), výroční jarmarky, pohádkové léto. Největší akcí v regionu jsou Májové slavnosti s živou hudbou, řadou vystoupení, přednášek, výstav, soutěží a prodejními trhy. Každoročně je udělováno ocenění „Blanický rytíř“ osobě, která se významně podílela na ochraně a rozvoji přírodního nebo kulturního bohatství Podblanicka (Červenková 2012).

Jako jeden z mála regionů v Česku má Podblanicko vybudované zázemí pro osoby s omezenou možností pohybu a umožňuje tím pohodlnější cestování handicapovaným lidem.

- **Příprava projektu Kraj blanických rytířů**

Hlavním subjektem při zřizování Geoparku je ČSOP Vlašim, který spolupracuje s městy a obcemi v regionu, s muzeem Podblanicka a Správou CHKO Blaník. Další spolupráce je vyvíjena s mikroregiony Blaník, Podblanicko, Český smaragd a Želivka, Středočeským krajem, MAS Posázaví, Lesy ČR a.s., médií apod. Projekt se začal realizovat v roce 2011, kdy byla zahájena příprava dokumentace k nominaci na národní geopark, která je rozplánována na dva roky. Do konce roku 2012 by měly být zmapovány veškeré geolokality, což následně povede k vytvoření geoturistické mapy (Červenková 2012). Jelikož je tento region turisty značně oblíbený, je zde velmi pestrá návštěvnická infrastruktura, stejně jako kulturní akce pořádané různými spolky. Kraj blanických rytířů má velký potenciál stát se národním geoparkem, neboť již v současné době jsou služby pro turisty i možnost jejich vzdělávání na vysoké úrovni a dobře funguje také propagace.

- **Turistické informace a propagace**

Důležité informace poskytují internetové stránky, které zároveň zajišťují propagaci regionu. Tištěné prospekty informující o přírodních atraktivitách, historických památkách a službách pro turisty jsou dodávány do všech informačních center v Kraji. ČSOP Vlašim vydává Rytířské noviny informující o aktualitách a čtvrtletně je vydáván vlastivědný časopis Pod Blaníkem obsahující články o přírodě, životním prostředí a kulturních a historických památkách.

- **Regionální značka**

Kraj blanických rytířů má podobně jako sedmnáct dalších regionů svoji vlastní certifikovanou značku: KRAJ BLANICKÝCH RYTÍŘŮ regionální produkt® (obr. 11). Značku regionálního produktu uděluje ČSOP Vlašim. Z tradičních výrobků se jedná o užitkovou keramiku, regionální literaturu, včelí produkty, zahradnický substrát, podblanické uzeniny, Šternberské koláče nebo mlynářské výrobky.

**Obr. 11 – Regionální značka „Kraj blanických rytířů regionální produkt“**



Zdroj: Regionální značky 2012 [i]

#### **4.1.6 Zhodnocení potenciálu českých geoparků pro šetrný cestovní ruch**

Území, která mají status národního geoparku, jsou velmi rozmanitá po stránce přírodní i z hlediska cestovního ruchu. Český ráj je oblast nadnárodního významu s vysokou turistickou vyžitostí a právě uskutečnění myšlenky geoparku na tomto území mělo zamezit hrozcí neudržitelnosti rozvoje cestovního ruchu. Spojením aktivit Geoparku, CHKO a dalších zákonem chráněných území se daří docílit toho, aby pokud možno nebyly překračovány limity únosné kapacity prostředí. Západočeské národní geoparky Egeria a GeoLocí se potýkají s opačným problémem. Turisté teprve odhalují jedinečnosti těchto oblastí a záleží tedy velmi na managementu obou geoparků, jakým způsobem budou schopni regulovat cestovní ruch a směřovat aktivity turistů i návštěvníků k „měkkým“ formám turismu. Železné hory, Vysočina a Kraj blanických rytířů jsou turisticky oblíbené regiony s velkým potenciálem pro cestovní ruch. Návštěvníci přijíždějí do těchto oblastí především z jejich blízkého okolí, takže propagace geoparků v rámci celého Česka je nezbytná.

## 4.2 Informace na naučných stezkách

Vzdělávání je jedním z důležitých prvků geoturismu. Naučné stezky s informačními panely poskytují návštěvníkům možnost propojit aktivity v přírodě, poznávání zajímavých míst a vzdělávání. Správy geoparků by proto měly dbát na kvalitu a správnou interpretaci informací na informačních panelech či moderních tagglistech. Kromě sdělovací hodnoty informačního panelu, by měla být věnována pozornost také rozmístění jednotlivých panelů na naučné stezce a jejich přesnému zakreslení do turistické mapy.

- **Informační panely**

Informační panely jsou nejvíce viditelné součásti naučné stezky, které by měly návštěvníky zaujmout na první pohled. Při jejich tvorbě je nutné počítat s mnoha faktory, majícími vliv na správnou funkci panelů. Nejčastější chybou jsou panely s obsáhlými bloky odborného textu s minimem grafických prvků, které se snaží sdělit návštěvníkům co nejvíce informací. Podle McCullagha (2012) je zapotřebí podávat informace na panely co nejjednoduššími a snadno pochopitelnými výrazy, aby sdělení uspokojilo široký okruh návštěvníků. Informace by měly být prezentovány přímočaře, bez zbytečných detailů, ale přitom tak, aby nebylo vynecháno nic důležitého.

Naučné stezky v Česku jsou ve většině případů určeny všem věkovým kategoriím, pokud je však výjimečně budována naučná stezka zaměřující se na jistou cílovou skupinu, měl by na tuto skutečnost brát ohled i autor informační tabule. Pro děti do deseti let jsou nejvhodnější interaktivní barevné panely s množstvím obrázků a jednoduchým textem psaným větším písmem. Starší školáci by na naučných stezkách měli nalézt odpovědi na obecné otázky týkající se přírody, geologie, kultury, historie atd. a panely určené dospělým mohou obsahovat detailnější text doplněný o zajímavosti a kvalitní fotografie či kresby (McCullagh 2012) [26].

Informační panel musí být umístěn v souladu s okolním prostředím a jeho vizuální podoba by měla ladit s krajinou. Jelikož jsou tabule vystavovány extrémům počasí, je zapotřebí použít odolný, nejlépe přírodní materiál.

Následující fotografie dokumentují několik informačních panelů umístěných v českých geoparcích, konkrétně v Českém ráji (obr. 12), Egerii (obr. 13), GeoLocii (obr. 14) a Kraji blanických rytířů (obr. 15). Prostřednictvím těchto tabulí bych chtěla poukázat na

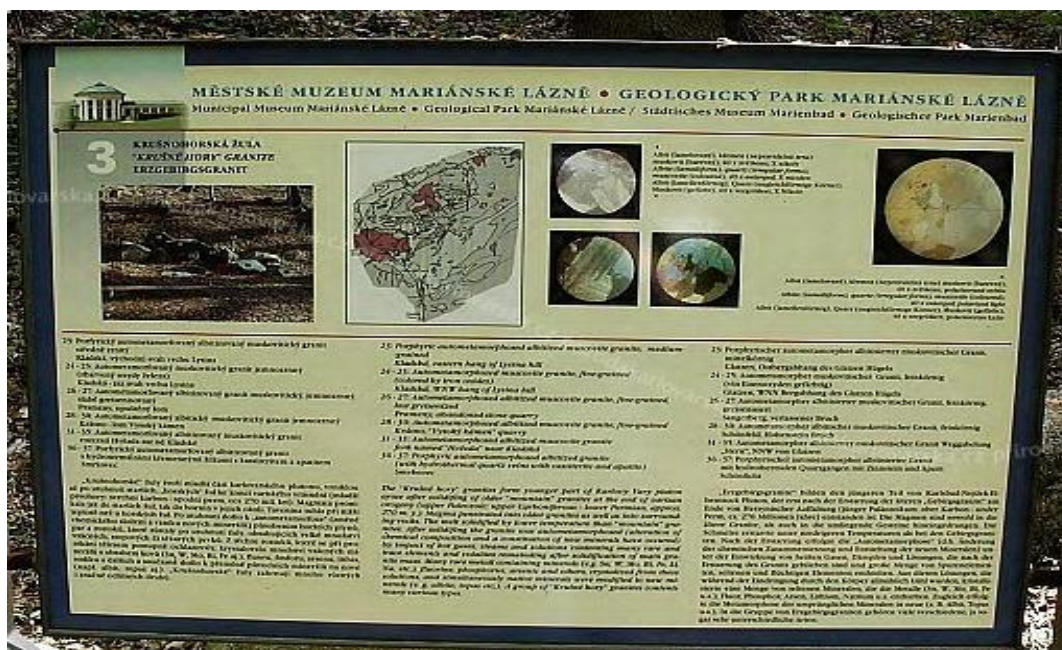
některé chyby v jejich obsahu a také vyzdvihnout panely, které návštěvníka na první pohled zaujmou a motivují k prostudování.

Obr. 12 – Informační panel Hruboskalsko z Geoparku Český ráj



Zdroj: vlastní foto

Obr. 13 – Informační panel Městské muzeum Mariánské Lázně



Zdroj: Geologický park Mariánské Lázně 2012 [j]



**Obr. 14 – Informační panel Údolí Úterského potoka z Geoparku GeoLoc**



Zdroj: GeoLoc: Údolím Úterského potoka 2012 [k]

**Obr. 15 – Informační panel na naučné stezce S rytířem na Blaník v Kraji blanických rytířů**



Zdroj: vlastní foto

Informační panel na naučné stezce Hruboskalsko v Českém ráji (obr. 12) je z hlediska grafického i informačního velmi zdařilý. Přestože psaného textu je na panelu minimum, jeho vzdělávací funkce není zanedbána. Panel s barevnými fotografiemi a kresbami doplněný o krátký text je pro návštěvníka mnohem přitažlivější než informační panel geologického parku Mariánské Lázně (obr. 13). Ten je až přespříliš zaplněn drobným textem a ani jako celek nepůsobí zajímavě. Přestože informační panely sdělují ve většině případů podstatné a zajímavé informace, kolem takových jako je tento návštěvníci často bez zájmu procházejí, neboť pro ně nejsou dostatečně atraktivní. S podobným problémem by se mohl potýkat i informační panel v Geoparku GeoLocí na naučné stezce Úterý (obr. 14). Tento informační panel je graficky poutavější, obsahuje několik fotografií a mapy, přesto je stejně jako předcházející informační panel přeplněn drobně psaným textem. U tohoto panelu je však nutné ocenit jeho vícejazyčnost, informace na něm jsou jak v českém, tak i v německém jazyce. Vzhledem k přeshraniční spolupráci s Německem je již v západočeských geoparcích na nových informačních tabulích vícejazyčnost samozřejmá. Poslední vyobrazený informační panel (obr. 15) pochází z naučné stezky s názvem S rytířem na Blaník z kandidátského geoparku Kraj blanických rytířů. Panel disponuje dle mého názoru vyváženým poměrem psaného textu a grafických prvků.

K tvorbě informačních panelů na naučných stezkách by mělo být přistupováno s vědomím, že návštěvníci nebudou číst dlouhé texty plné odborných termínů, ale rozhodně každého zaujme kvalitní fotografie či názorná kresba s kratším popisem.

- **Tagglisty**

Ačkoliv informační panely na českých naučných stezkách stále převažují, mnohem častěji jsou doplňovány o tzv. tagglisty (obr. 16). Jedná se o tabulky malých rozměrů, na nichž je umístěn speciální 2D grafický kód (tagg), kterým lze pomocí jednoduché aplikace a internetového připojení stáhnout do mobilního telefonu veškeré informace o dané lokalitě. Prostřednictvím kódu je možné získat nejen text a fotografie, ale lze zobrazit videa nebo přehrávat zvuky. Návštěvník může virtuálně procházet celou stezku a má možnost si odnést stažené informace domů (Taggmanager 2012) [27].

Tento moderní způsob komunikace na naučných stezkách se snaží přivést mladé lidi ke vzdělávání v krajině a také ke zvýšení zájmu o přírodní a kulturní bohatství Česka. Na celém našem území je v současné době 116 míst opatřených tagglisty, většina jich je k dispozici i v anglickém a německém jazyce. Největší hustota panelů s taggy je



v Praze a jejím okolí, dále v severních Čechách, v oblasti Českého ráje, na východní Moravě a ve Slezsku (Taggmanager: Stezky 2012) [28].

**Obr. 16 – Tagglist**



Zdroj: Taggmanager 2012 [1]

Výhodou tagglistů je zejména to, že je možné je umísťovat tam, kde velké informační panely není možné postavit, neboť by mohly působit rušivě. Navíc v případě poškození je výměna tagglistu minimálně náročná na čas i finanční prostředky.

Jisté nevýhody je možné shledávat v tom, že ne každý návštěvník vlastní mobilní telefon, do kterého lze grafické kódy stahovat a k samotnému stahování je potřeba připojení k internetu, jenž je u nás stále ještě poněkud drahé. Věřím, že inovaci v podobě tagglistů na naučných stezkách ocení zejména mladí lidé a tato technologie je tak dobrou investicí do budoucna. Většina návštěvníků však stále preferuje klasické informační panely.

- **Naučné stezky v národních geoparcích Česka**

Všechny národní geoparky mají poměrně hustou síť naučných stezek. V tabulce 2 jsou brány v úvahu naučné stezky, které jsou zařazeny do systému jednotlivých geoparků. Zaměření naučných stezek se v českých geoparcích obecně překrývá, většina informačních panelů je orientována na místní geologii, přírodu, ekologii, kulturu, historii, botaniku a zoologii. Tyto obory jsou v tabulce 2 vynechány, neboť tabulka se soustřeďuje na specifika jednotlivých lokalit.

**Tab 2: Naučné stezky (v tabulce zkr. NS) v národních geoparcích Česka**

Národní geopark	Český ráj	Egeria	GeoLoc	Železné hory*
Počet NS	14	15	5	9
Celková délka NS	104 km	85 km	18 km	46 km
Celkový počet zastavení na NS**	169	165	50	69
Zaměření naučných stezek	<ul style="list-style-type: none"> <li>- krajina Českého ráje a její vývoj,</li> <li>- geotropismus,</li> <li>- dřeviny,</li> <li>- město Jilemnice,</li> <li>- archeologie,</li> <li>- bitva u Jičina</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>- hornictví a hornické památky,</li> <li>- lesnictví,</li> <li>- historie těžby rašeliny,</li> <li>- rašeliniště,</li> <li>- slatiniště,</li> <li>- archeologie,</li> <li>- hrdelní zločiny,</li> <li>- technické využití plavebního kanálu</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>- minerální prameny, vývěry,</li> <li>- těžba čediče,</li> <li>- vulkanická činnost,</li> <li>- spilitové skály,</li> <li>- získávání zlata,</li> <li>- ražba mincí,</li> <li>- historie Kladrub a Michalových Hor,</li> <li>- historie a architektura města Úterý,</li> <li>- význam stromů pro člověka</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>- vápenictví,</li> <li>- těžba vápence,</li> <li>- vývoj rybníkářství,</li> <li>- historie Chrudimi,</li> <li>- keltské osídlení,</li> <li>- chov koní,</li> <li>- archeologie</li> </ul>
Tagglisty	ano	ano	ne	ne

Zdroj: Naučné stezky v Národních geoparcích 2012 [29] + informační prospekty Geoparku Železné hory

\* Železné hory disponují kromě naučných stezek pro pěší i první geologickou naučnou cyklostezkou v Česku, její název je MAGMA a na svých 56 km má 8 zastavení s informačními tabulemi

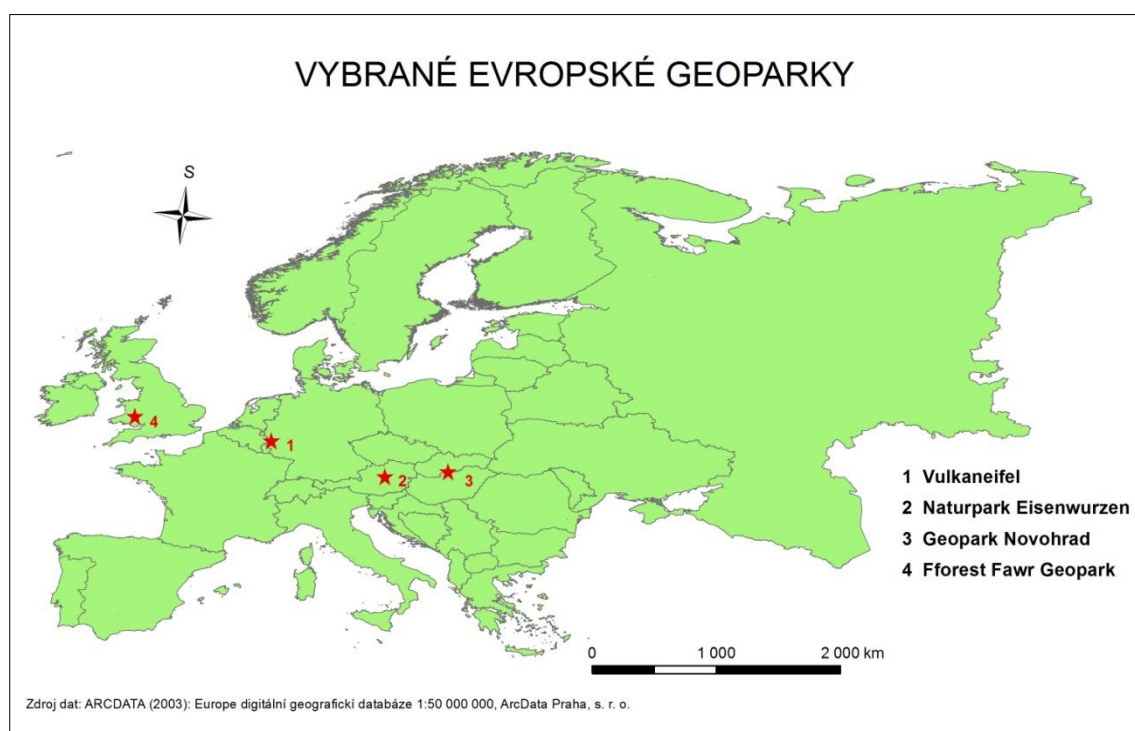
\*\* zastavením je myšleno místo s informačním panelem

### 4.3 Geoturismus ve vybraných evropských geoparcích

Pro účel zhodnocení cestovního ruchu v geoparcích za hranicemi Česka byla zvolena území přírodně, kulturně i historicky blízka našemu státu. Z toho důvody byly vybrány

tři geoparky ležící v sousedních zemích, čtvrtým zkoumaným geoparkem je britský geopark oplývající jedinečných geologickým bohatstvím a přírodními sceneriemi, které jsou v Evropě ojedinělé. Bližší lokalizace geoparků je znázorněna na obrázku 17. Tyto geoparky byly vybrány také na základě jejich přínosu pro geoturismus, neboť každý nabízí svým návštěvníkům pestrou škálu aktivit a programů, s nimiž se v nich návštěvníci mohou setkat. Proto lze také tuto studii vnímat jako inspiraci pro české geoparky, zejména pro vylepšení jejich nabídky v oblasti služeb a geoturismu.

**Obr. 17 – Lokalizace vybraných evropských geoparků**



Zdroj: vlastní tvorba v GIS

- **Vulkaneifel – Německo**

Německý Geopark Vulkaneifel je jedním ze čtyř prvních geoparků v Evropě, a zároveň spoluzakladatel Evropské sítě geoparků. Leží v německé spolkové zemi Porýní-Falc v pohoří Eifel. Největší atraktivitou území je více než 350 různě velkých maarů neboli kráterů vzniklých vulkanickými explozemi vodní páry. Lokalita je také v mnohém podobná české Národní přírodní rezervaci Soos nacházející se v Národním geoparku Egeria, neboť i zde se projevují dozvuky vulkanické činnosti.

Samozřejmostí je v geoparku zapojení mnoha geoprůvodců, které si lze objednat i pro soukromě vytvořený program neřídící se striktně nabídkou geoparku. Velký přínos pro cestovní ruch můžeme shledávat v tzv. turistických balíčcích. Ty obsahují dopolední

program, možnost oběda, odpolední program a ubytování nebo alternativu pro dobrodružněji založené turisty, přespání v přírodě. V Česku nabízí tyto služby pouze Geopark Český ráj, avšak v omezenějším rozsahu, než tomu je ve Vulkaneifelu. Zajímavá je rovněž nabídka pro rodiny s dětmi pokud se vydají na speciálně vytvořenou naučnou stezku. Pro každou zastávku na stezce je připraven hrací list s úkolem a v cíli dostanou za své snažení malou pozornost. Děti tak prostřednictvím pozorování, objevování a kreslení rozvíjí svoje environmentální znalosti.

Geopark disponuje klasicky sítí naučných stezek a cyklostezek. Ty jsou na internetových stránkách velmi precizně popsány a doplněny o mnoho dalších informací týkajících se doprovodných služeb. Geopark poskytuje zdarma ke stažení GPS soubory s množstvím dalších informací, které nejsou na informačních panelech a mapy pro pěší i cykloturisty. GPS přístroj si lze za poplatek vypůjčit přímo v geoparku (Vulkaneifel European Geopark 2012) [30].

- **Geopark Novohrad – Slovensko, Maďarsko**

Novohrad (maď. Nógrád) je prvním slovenským i maďarským geoparkem pod patronací UNESCO. Z větší části se rozkládá na území Maďarska (asi  $\frac{3}{4}$  plochy geoparku v Maďarsku a  $\frac{1}{4}$  na Slovensku). Specifické pro tento Geopark je zaměření na vulkanismus, především pak na mladé vulkanické struktury, a z toho důvodu je jeho území vhodné pro geologický výzkum a vzdělávání široké veřejnosti v tomto oboru. Již tradičně jsou organizovány letní mezinárodní dětské tábory zaměřené na přírodní prostředí a jeho ochranu. Území je zajímavé také z etnologického hlediska a problematiky národní identity tamějších obyvatel. Geopark připravuje pro své návštěvníky kulturní akce a soutěže (např. pochod přes slovensko-maďarské hranice, soutěž o nejlepšího pěstitele vína).

Novohrad byl evropským geoparkem vyhlášen roku 2010, patří tedy k nejmladším, což je patrné zejména na jeho turistickém zázemí. Postupně jsou budovány naučné stezky a vytvářeny informační tabule z nashromážděných informací. V nedávné době se podařilo vytvořit a umístit informační panely do deseti slovenských obcí a uvažuje se o zhotovení panelů pro další obce.

Je pozoruhodné, že na internetových stránkách je více informací prezentováno v anglickém jazyce než ve slovenštině či v maďarštině. O atraktivitách ve slovenské části Geoparku lze získat informace na internetových stránkách obce Filákov, ale informace o maďarské části v anglickém či slovenském jazyce nejsou dostupné. Pro

rozvoj geoturismu by komunikační bariéra mohla být velkou překážkou, na jejímž odstranění by měl Geopark pracovat (Geopark Novohrad 2012) [31].

- **Naturpark Eisenwurzen – Rakousko**

Evropský geopark Eisenwurzen se nachází v rakouské spolkové zemi Štýrsko, v okolí měst St. Gallen, Palfau a Wildalpen. Lze ho charakterizovat přírodním bohatstvím (tzv. drahokamy parku: čistá jezera, krasové jeskyně, kaňony, vodopády, výskyt mnoha druhů motýlů) a ekologickým zemědělstvím. Pestrý výběr farem orientovaných na včelařství, pěstování ovoce, chov dobytka či pekařství napomáhá rozvoji další šetrné formě cestovního ruchu, agroturismu.

Hlavní program pro rozvoj ekoturismu a geoturismu nese název „Kvetoucí zdraví“. Jeho náplní je vytvořit pro turisty nezapomenutelnou dovolenou pomocí spojení jedinečné krajiny, zdravého bydlení, zdravých potravin a dalších výrobků a možnosti sportovního vyžití. Pro projekt Kvetoucí zdraví jsou pořádány semináře s odborníky, kteří se zabývají inovacemi ve vzdělávání v přírodě. Důraz je kladen na využití místních přírodních surovin a produktů zemědělství využívajícího tradiční metody výroby.

Geopark nabízí turistické balíčky zaměřené na venkovní program na eko farmách, výlety na raftech, návštěvu jeskyní, poznávání místní fauny a flóry apod. Zajímavá je nabídka tzv. off-dovolené, což znamená strávení dovolené bez mobilního telefonu, internetu a jiných komunikačních technologií (Naturpark Eisenwurzen 2012) [32].

- **Fforest Fawr Geopark – Spojené království, Wales**

Britský Fforest Fawr Geopark je součástí Národního parku Brecon Beacons v jihovýchodní části Walesu. Území disponuje řadou hornin z různých geologických dob a z toho důvodu je místo vhodné pro geologické práce. Oblast má dlouhou historii lidského osídlení (až 7 tisíc let) a je bohatá na kulturní dědictví. V tamější krajině lze pozorovat změny ovlivněné průmyslovým rozvojem jižního Walesu, přes které jsou zde však stále patrné stopy po zemědělství.

Významnou turistickou událostí je každoroční festival trvající 16 dní, po které jsou připraveny různé činnosti. Na festivalu stejně jako mimo jeho konání provází geoprůvodci po různě obtížných trasách s bohatými zajímavostmi. Z aktivit, které je zde možno provozovat můžeme jmenovat horolezectví, cyklistiku, hipoturistiku nebo

návštěvu jeskyní. Hustá síť geostezek je vyznačena v mapovém průvodci a v tištěných informačních prospektech, Geopark také disponuje zvukovými a video průvodci po naučných stezkách. Toho mohou využít lidé se zdravotním handicapem, pro které vytváří management Geoparku speciální program (Fforest Fawr Geopark 2012) [33].

#### **4.3.1 Inspirace pro české geoparky**

Jednou z funkcí Světové a Evropské sítě geoparků je vzájemné předávání informací a vyměňování zkušeností. Aktivita realizované v zahraničních geoparcích se tak postupně objevují i u nás. Z poznatků načerpaných prostudováním internetových stránek čtyř evropských geoparků můžeme doporučit jistá vylepšení a rozšíření nabídky aktivit v českých geoparcích:

*Turistické balíčky* – v současné době jsou velmi perspektivní formou programové nabídky cestovního ruchu. Mohou fungovat i v geoparcích, jestliže jejich management dokáže zorganizovat atraktivní program s celou řadou aktivit a doplněný o turistické služby.

*Zapojení geoprůvodců* – speciálně školení geoprůvodci jsou u nás pouze v Geoparku Český ráj, v ostatních geoparcích se připravuje systém jejich školení a počítá se s jejich činností do budoucna. Zatímco v zahraničí jsou geoprůvodci turisty přímo vyžadováni, v Česku je zatím jejich potenciál neobjeven.

*Hry pro děti na naučných stezkách a letní dětské tábory* – k zájmu o hodnoty přírodního prostředí je důležité přimět už malé děti. Zábavné naučné stezky s úkoly jsou výbornou cestou pro získání povědomí dětí o krajině, kultuře i historii a zároveň nabízí příležitost pro aktivní trávení času v rodinném kruhu.

*Audioprůvodci, videoprůvodci a používání GPS* – moderní technika může oživit cestování v přírodě. Avšak vzhledem k tomu, že si návštěvníci přicházejí do geoparků odpočinout od výtvarných dnešního světa, je její využití jen alternativou pro určitou skupinu lidí.

## 5 Závěr

Hlavním cílem práce bylo zhodnocení potenciálu pro udržitelný cestovní ruch v geoparcích na území Česka. Analytická část práce se tedy zaměřovala na vyhledávání aktivit provozovaných v geoparcích, ale také na přírodní a kulturně-historické lokality, jenž jsou v souladu s podstatou geoturismu (ta je nastíněna v teoretické části v kapitole 2. 2. 2). Dalším z hlavních výzkumných témat byla také interpretace informací určených návštěvníkům naučných stezek v geoparcích. Tato práce rovněž hledala inspiraci v aktivitách zahraničních geoparků a snažila se přednést návrh pro možná zlepšení v domácích geoparcích.

Primární cíl se teda na základně dostupných informací o jednotlivých geoparcích, kterých je v současné době mnoho podařilo naplnit. Bylo zjištěno, že certifikované české národní geoparky mají díky své bohaté geologické historii a dobrému sociokulturnímu zázemí velký potenciál pro šetrný cestovní ruch a tohoto potenciálu využívají zejména prostřednictvím programů pro návštěvníky, které jsou zaměřeny jednak na vzdělávání v geologii, ekologii a ochraně životního prostředí a také na kulturu a historii dané oblasti.

Co se týče dalšího cíle, zhodnocení interpretace informací na naučných stezkách, byl shledán značný pokrok v obsahu informačních panelů. Náplní starších tabulí je většinou delší text s minimem grafických prvků, které leckdy úplně chybí. U novějších informačních tabulí je tomu naopak. Ty disponují velkým množstvím barevných grafických prvků (fotografie, kresby, mapy), které jsou doplněny stručnějším a výstižným textem. Podrobnější informace podává v geoparku geoprůvodce, jejichž síť jsou v současné době v Česku značně rozšiřovány. V Geoparku Český ráj jsou již geoprůvodcovské služby k dispozici, v Egerii a nedávno certifikovaných geoparcích GeoLoci a Železné hory se teprve připravují a již probíhá školení budoucích geoprůvodců.

Poslední dílčí část analytické práce měla za cíl přinést inspiraci ze zahraničních geoparků pro geoparky v Česku. Z poznatků načerpaných na internetových stránkách čtyř evropských geoparků byly vybrány jejich nejzajímavější nabídky pro turisty, jejichž předložení v této práci může být návrhem pro možné zlepšení programové nabídky v tuzemských geoparcích.

Tato bakalářská práce splnila své stanovené cíle. K dalším možnostem výzkumu, který by mohl navázat na tuto práci, patří například možnost zřízení dalších geoparků pro ochranu některých oblastí před masovým cestovním ruchem, problematika školení

geoprůvodců, kteří začínají být v dnešní době žádány ze strany návštěvníků nebo význam spolupráce jednotlivých subjektů v geoparcích.



## Seznam použitých zdrojů

- **Literatura**

- ADAMOVIČ, J., ŘÍDKOŠIL, T. (2012): Stálé expozice Geoparku Český ráj. Geopark Český ráj: Centrum rozvoje geoturismu (propagační materiál Geoparku Český ráj), s. 5.
- BARTOŠ, J. (2012): Konference k vyhlášení geoparků GeoLocí a Železné hory 24. 4. 2012
- BUTLER, R. V. (2006): Aspects of Tourism. The Tourism Area Life Cycle: Applications and Modifications. Cromwell Press, Velká Británie, 385 s.
- BUTLER, R. V. (1980): The Concept of a Tourism Area Cycle of Evolution: Implication for Management of Resources. In Pásková, M. (ed.): Udržitelnost rozvoje cestovního ruchu. Gaudeamus, Hradec Králové, 298 s.
- ČERVENKOVÁ, K. (2012): Geopark Kraj blanických rytířů. Prezentace Českého svazu ochrany přírody Vlašim k projektu pro vznik geoparku, 35 s.
- DANDOVÁ, D. (2012): Geopark Železné hory: místo, které stojí zato navštívit. COT business, roč. 10, č. 2, s. 64.
- FARSANI, N.D., COELHO, C., COSTA, C. (2010): Geoparks as Art Museums for Geotourism. Revista Turismo & Desenvolvimento, č. 13, s. 173-192.
- FARSANI N.D., COELHO, C., COSTA, C. (2011): Geotourism and Geoparks as Novel Strategies for Socio-economic Development in Rural Areas. International Journal for Tourism Research, roč. 13, č. 1, s. 68-81.
- FENNELL, D. A. (2009): Ecotourism. In: Kitchin, R., Thrift, N. (eds): International Encyclopedia of Human Geography. Elsevier, Amsterdam, s. 372-374.
- FIALOVÁ, D. (2012): Geopark – místo ochrany a prezentace geologických i kulturních hodnot. Geografické rozhledy, roč. 21, č. 3, s. 24-25.
- HOSE, T. A. et al. (2011): Geotourism – A Short Introduction. In: Komac, B.(ed): Acta Geographica Slovenica. Geografski institut Antona Melika, Lublaň, s. 339-342.
- HORN, C., SIMMONS, D. (2002): Community adaptation to tourism: comparison between Rotorua and Kaikorua, New Zealand. Tourism Management, roč. 23, s. 133-143
- KOREJTKOVÁ, K. (2012): Železné hory regionální produkt. Doma v Železných horách (turistické noviny). MAS Železnohorský region, o. s., 4 s.
- MALÁ, V.(1999): Cestovní ruch (Vybrané kapitoly). Vysoká škola ekonomická, Praha, 83 s.

- NURYANTI, W. (2005): The Role of Interpretation in Ecotourism Development. The Indonesian Institute of the Arts, s. 112-119.
- PÁSKOVÁ, M., ZELENKA J. (2002): Výkladový slovník cestovního ruchu. MMR, Praha, 448 s.
- PÁSKOVÁ, M., ŘÍDKOŠIL, T. (2006): Český ráj první geopark UNESCO v nových zemích EU. Ochrana přírody a krajiny, roč. 61, č. 1, s. 11-13.
- PÁSKOVÁ, M. (2009): Udržitelnost rozvoje cestovního ruchu. Gaudeamus, Hradec Králové, 298 s.
- POŘÍZOVÁ, A. (2011): Geoparky – nástroj udržitelného rozvoje cestovního ruchu. Diplomová práce. Ekonomicko-správní fakulta. Masarykova univerzita, Brno, 87 s.
- ŘÍDKOŠIL, T. (2009): Výroční zpráva obecně prospěšné společnosti Geopark Český ráj za rok 2008. 11 str.
- ŘÍDKOŠIL, T. (2012a): Internetové stránky Geoparku Český ráj. Geopark Český ráj: Centrum rozvoje geoturismu (propagační materiál Geoparku Český ráj), s. 8.
- ŘÍDKOŠIL, T. (2012b): Prezentace Geoparku Český ráj u nás i v zahraničí prostřednictvím konferencí zaměřených na geoturismus. Geopark Český ráj: Centrum rozvoje geoturismu (propagační materiál Geoparku Český ráj), s. 8.
- ŘÍDKOŠIL, T., PÁSKOVÁ, M. (2012): Vytvoření metodiky školení a sítě geoprůvodců. Geopark Český ráj: Centrum rozvoje geoturismu (propagační materiál Geoparku Český ráj), s. 6-7.
- ŘÍDKOŠIL, T., PROCHÁZKA, R. (2012): Propagační materiály a marketingové aktivity. Geopark Český ráj: Centrum rozvoje geoturismu (propagační materiál Geoparku Český ráj), s. 7-8.
- SCHWARTZHOFFOVÁ, E. (2010): Sportovní turismus. Fakulta tělesné kultury, Univerzita Palackého, Olomouc, 10 s.
- ŠAUER, M., VYSTOUPIL, J. (2008): Geoparky-nový nástroj udržitelného cestovního ruchu. Životné prostredie, roč. 42, č. 1, s. 39-43.
- ŠÍP, J., KOPAČKA, L., ŠTĚPÁNEK, V. (2001): Geografie cestovního ruchu. Karolinum, Praha, 228 s.
- ŠTĚDRÁ, V., BABŮREK, J. (2011): Ukázka realizovaného projektu (1. 8. 2011 – 30. 10. 2012). Česká geologická služba, 33 s.
- TILDEN, F. (1977): Interpreting our heritage. In Nuryanti, W. (ed.): The Role of Interpretation in Ecotourism Development. The Indonesian Institute of the Arts, s. 112-119.

WEAVER, D. B.(1998): Ecotourism in the Less Development World. Cab International, Wallingford, 258 s.

WEAVER, D. B. (2001): The Encyklopedia of Ecotourism. CABI Publishing, Wallingford, 668 s.

- **Internetové zdroje**

- [1] Konference OSN o životním prostředí (2012) [online].  
Dostupné z WWW: <[http://en.wikipedia.org/wiki/Stockholm\\_Conference](http://en.wikipedia.org/wiki/Stockholm_Conference)> (cit. 1. 3. 2012)
- [2] Ministerstvo životního prostředí (2012): Místní Agenda 21[online].  
Dostupné z WWW: <[http://www.mzp.cz/cz/mistni\\_agenda\\_21](http://www.mzp.cz/cz/mistni_agenda_21)> (cit. 1. 3. 2012)
- [3] Univerzita Hradec Králové (2012): Agenda 21 pro cestovní ruch [online].  
Dostupné z WWW:  
<[http://ucr.uhk.cz/documents/Agenda21\\_pro\\_cestovni\\_ruch/text/Agenda21text.pdf](http://ucr.uhk.cz/documents/Agenda21_pro_cestovni_ruch/text/Agenda21text.pdf)> (cit. 1. 3. 2012)
- [4] The International Ecotourism Society (2012): What is Ecotourism? [online]  
Dostupné z WWW: <<http://www.ecotourism.org/what-is-ecotourism> > (cit. 12. 3. 2012)
- [5] The International Ecotourism Society (2012): About TIES[online].  
Dostupné z WWW: <<http://www.ecotourism.org/about-ties>> (cit. 12. 3. 2012)
- [6] Center for Responsible Travel (2012) [online].  
Dostupné z WWW: <<http://www.responsibletravel.org/home/about.html>> (cit. 12. 3. 2012)
- [7] European Centre for Ecological and Agricultural Tourism (2012) [online].  
Dostupné z WWW: <<http://www.eceat.org/fx/en/10/index.html>> (cit. 16. 3. 2012)
- [8] ECEAT (2012): Historie organizace[online].  
Dostupné z WWW: <<http://www.eceat.cz/>> (cit. 16. 3. 2012)
- [9] Česká informační agentura životního prostředí (2012): Ekoznačení a jeho fungování [online]. Dostupné z WWW:  
<[http://www.cenia.cz/C12571B20041E945.nsf/\\$pid/MZPMSFHNSY0V#program\\_eu](http://www.cenia.cz/C12571B20041E945.nsf/$pid/MZPMSFHNSY0V#program_eu)> (cit. 21. 3. 2012)

- [10] National Geographic (2012): About Geotourism [online].  
Dostupné z WWW:  
<[http://travel.nationalgeographic.com/travel/sustainable/about\\_geotourism.html](http://travel.nationalgeographic.com/travel/sustainable/about_geotourism.html)  
> (cit. 25. 3. 2012)
- [11] ŘÍDKOŠIL, T. (2010): Georangeři v Českém ráji [online].  
Dostupné z WWW:  
<[http://krkonose.krnep.cz/index.php?option=com\\_content&task=view&id=11155&Itemid=34](http://krkonose.krnep.cz/index.php?option=com_content&task=view&id=11155&Itemid=34) > (cit. 11. 4. 2012)
- [12] Agentura ochrany přírody a krajiny (2012) [online].  
Dostupné z WWW:  
<<http://drusop.nature.cz/ost/chrobjekty/sumarizace/index.php?frame> > (cit. 27. 4. 2012)
- [13] Národní geoparky (2012) [online].  
Dostupné z WWW:< <http://www.geology.cz/narodnigeoparky> > (cit. 8. 4. 2012)
- [14] Geopark Český ráj (2012) [online].  
Dostupné z WWW:< <http://geopark-ceskyraj.cz/?D=9> > (cit. 8. 4. 2012)
- [15] Národní přírodní rezervace v ČR (2012) [online].  
Dostupné z WWW:  
<[http://www.cittadella.cz/europarc/index.php?p=mapaNPR&site=default\\_cz](http://www.cittadella.cz/europarc/index.php?p=mapaNPR&site=default_cz) >  
(cit. 14. 4. 2012)
- [16] Národní geoparky-Egeria (2012) [online].  
Dostupné z WWW: <<http://www.geology.cz/narodnigeoparky#egeria> > (cit. 14. 4. 2012)
- [17] Česko-bavorský geopark (2012) [online].  
Dostupné z WWW:< <http://www.geopark.cz/> > (cit. 14. 4. 2012)
- [18] Národní geopark Egeria (2012) [online].  
Dostupné z WWW:  
<[http://www.ekomonitor.cz/sites/default/files/file/seminare/20101018/prezentace/18\\_Loskot.pdf](http://www.ekomonitor.cz/sites/default/files/file/seminare/20101018/prezentace/18_Loskot.pdf) > (cit. 15. 4. 2012)
- [19] Geopark Železné hory: Partneri (2012) [online].  
Dostupné z WWW: <<http://www.geoparkzh.cz/cs/partneri/> > (cit. 20. 4. 2012)
- [20] Geopark Železné hory: Nejvýznamnější geotopy (2012) [online].  
Dostupné z WWW: <<http://www.geoparkzh.cz/cs/geopark/nejvyznamnejsi-geotopy/> > (cit. 20. 4. 2012)
- [21] Geopark Vysočina (2012) [online].  
Dostupné z WWW: < <http://geoparkvysocina.cz/cs/> > (cit. 20. 4. 2012)

- [22] Geopark Vysočina: Geoturismus (2012) [online].  
Dostupné z WWW: <<http://geoparkvysocina.cz/cs/geoturismus/> > (cit. 20. 4. 2012)
- [23] Vysočina: regionální produkt (2012) [online].  
Dostupné z WWW: <<http://www.regionalni-znacky.cz/vysocina/cs/o-nas/> > (cit. 22. 4. 2012)
- [24] Vysočina: katalog certifikovaných produktů (2012) [online].  
Dostupné z WWW: <<http://www.regionalni-znacky.cz/vysocina/cs/certifikovane-produkty/> > (cit. 22. 4. 2012)
- [25] Kraj blanických rytířů: Výlety (2012) [online].  
Dostupné z WWW: <<http://www.blanicti-rytiri.cz/vylety.php>> (cit. 22. 4. 2012)
- [26] McCULLAGH, A. (2012): Significance Of Interpretation Panels [online].  
Dostupné z WWW: <<http://ezinearticles.com/?Significance-Of-Interpretation-Panels&id=6942001> > (cit. 28. 4. 2012)
- [27] Taggmanager (2012) [online].  
Dostupné z WWW: <<http://www.taggmanager.cz/> > (cit. 29. 4. 2012)
- [28] Taggmanager: Stezky (2012) [online].  
Dostupné z WWW: <<http://www.taggmanager.cz/reference> > (cit. 29. 4. 2012)
- [29] Naučné stezky v Národních geoparcích (2012) [online].  
Dostupné z WWW: <<http://www.geopark-ceskyraj.cz/?D=17> >a  
<<http://prirodakarlovarska.cz/clanky/174-naucne-stezky-karlovarskeho-kraje> >a  
<<http://geoloci.webnode.cz/tipy-na-vylet/naucne-stezky/> > (cit. 29. 4. 2012)
- [30] Vulkaneifel European Geopark (2012) [online].  
Dostupné z WWW: <<http://www.geoparkvulkaneifel.de/ngpve/index.php?Sprache=D>> (cit. 30. 4. 2012)
- [31] Geopark Novohrad (2012) [online].  
Dostupné z WWW: <<http://www.nngeopark.eu/> > (cit. 30. 4. 2012)
- [32] Naturpark Eisenwurzen (2012) [online].  
Dostupné z WWW: <<http://www.eisenwurzen.com/> > (cit. 30. 4. 2012)
- [33] Fforest Fawr Geopark (2012) [online].  
Dostupné z WWW: <<http://www.fforestfawrgeopark.org.uk/>> (cit. 30. 4. 2012)

- **Obrázky**

- [a] ECEAT (2012): Dostupné z WWW: <<http://www.eceat.cz/eceat-quality-label/>>(cit. 28. 4. 2012)
- [b] CENIA (2012): Dostupné z WWW:  
<[http://www.cenia.cz/\\_\\_\\_C12571B20041E945.nsf/\\$pid/MZPMSFHNSY0V#narodniprogram](http://www.cenia.cz/___C12571B20041E945.nsf/$pid/MZPMSFHNSY0V#narodniprogram)>(cit. 2. 5. 2012)
- [c] Český ráj- info (2012): Dostupné z WWW: <<http://www.cesky-raj.info/cs/priroda-a-krajina/geopark-cesky-raj.html>>(cit. 28. 4. 2012)
- [d] Česko-bavorský geopark (2012): Dostupné z WWW: <<http://www.geopark.cz/>>(cit. 28. 4. 2012)
- [e] MAS Český Západ (2012): Dostupné z WWW:  
<<http://www.leaderceskyzapad.cz/index.php?rubrika=139>>(cit. 2. 5. 2012)
- [f] Wikipedia – Logo Geoparku Železné hory (2012): Dostupné z WWW:  
<[http://cs.wikipedia.org/wiki/Soubor:Logo\\_Geoparku\\_%C5%BDlezn%C3%A9\\_hory.jpg](http://cs.wikipedia.org/wiki/Soubor:Logo_Geoparku_%C5%BDlezn%C3%A9_hory.jpg)>(cit. 2. 5. 2012)
- [g] Turistické informační centrum Nasavrky (2012): Dostupné z WWW:  
<<http://www.inasavrky.cz/aktuality.php?aktualita=874>>(cit. 2. 5. 2012)
- [h] Bio-info (2012): Dostupné z WWW: <<http://www.bio-info.cz/zpravy/veletrh-regionalnich-produktu>>(cit. 2. 5. 2012)
- [i] Regionální značky (2012): Dostupné z WWW: <<http://www.regionalni-znacky.cz/arz/cs/aktuality/detail/193/znacku-kraj-blanickych-rytiru-regionalni-produkt-mohou-ziskat-vyroby-i-sluzby>>(cit. 2. 5. 2012)
- [j] Geologický park Mariánské Lázně (2012): Dostupné z WWW:  
<<http://www.kudyznudy.cz/Aktivity-a-akce/Aktivity/Projdete-si-naucnou-stezku-a-poznejte-geologickou-.aspx>> (cit. 29. 4. 2012)
- [k] GeoLocí: Údolím Úterského potoka (2012): Dostupné z WWW:  
<[http://osbart.wz.cz/stezka/10\\_udoli.pdf](http://osbart.wz.cz/stezka/10_udoli.pdf)>(cit. 29. 4. 2012)
- [l] Taggmanager (2012): Dostupné z WWW:  
<<http://www.dohaje.cz/o-projektu.html>>(cit. 2. 5. 2012)

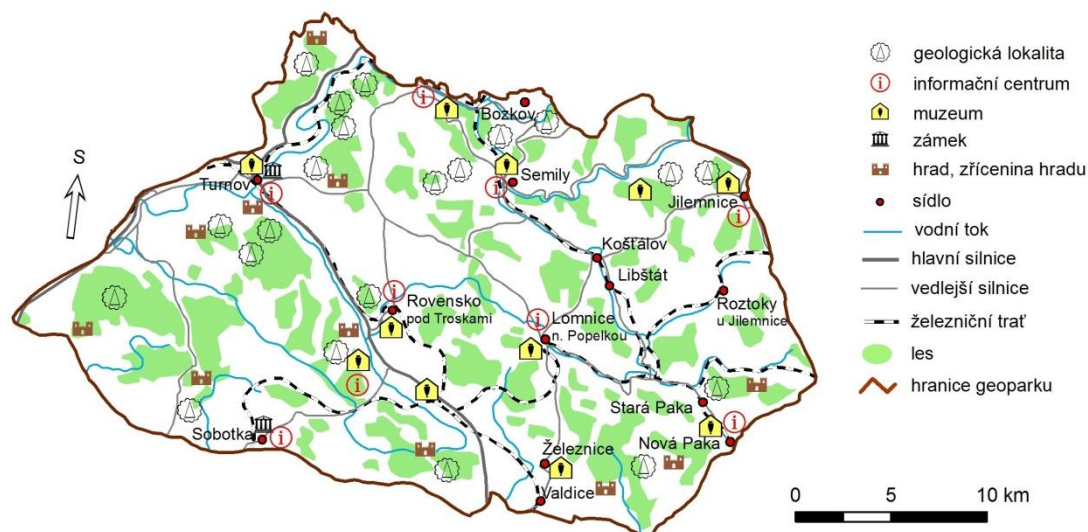
- **Podklady k mapám**

Geodatabáze ArcČR 500, ARCDATA Praha s. r. o., 2003

Geodatabáze Europe 1: 50 000 000, ARCDATA Praha s.r.o., 2003

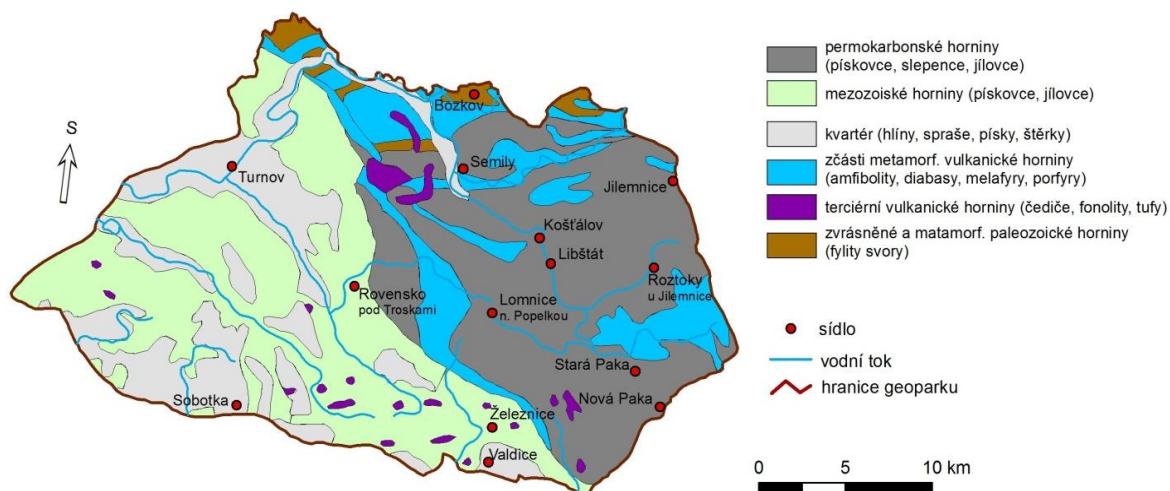
## Přílohy

### Příloha 1 – Mapa Národního geoparku Český ráj s turistickými cíli



Zdroje dat: Geodatabáze ArcČR 500, ARCDATA Praha, s. r. o., 2003  
 Geopark Český ráj (2012) [online]. Dostupné z WWW: <<http://www.geopark-ceskyraj.cz/?D=83>> (cit. 9. 5. 2012)

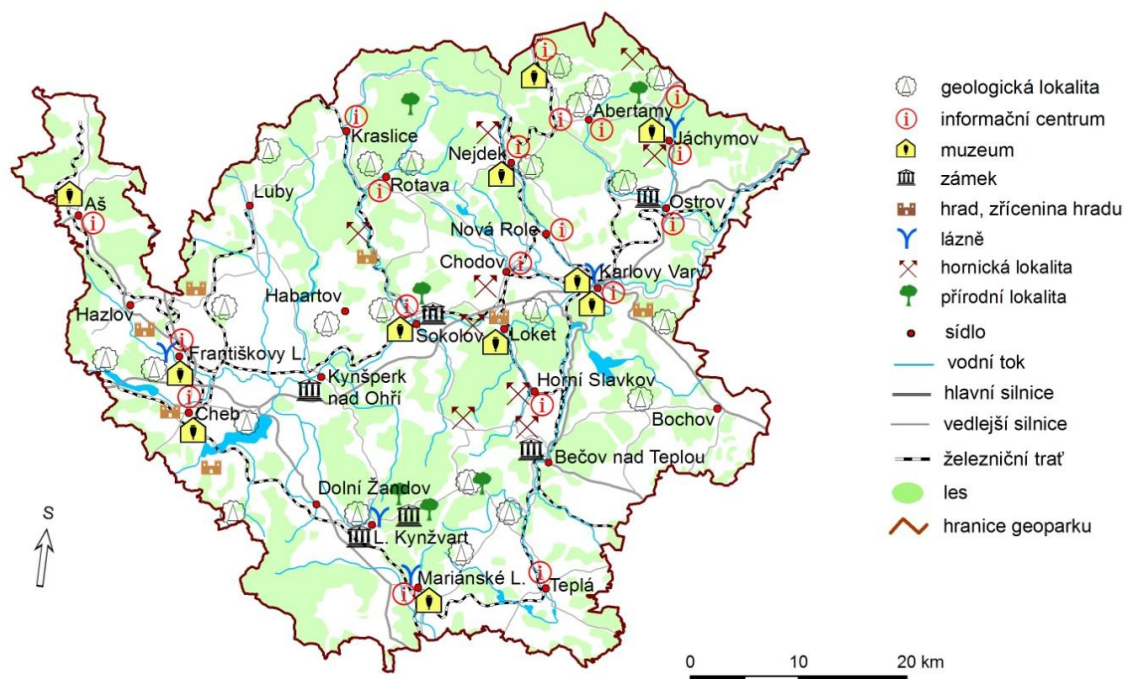
### Příloha 2 – Geologická mapa Národního geoparku Český ráj



Zdroje dat: Geodatabáze ArcČR 500, ARCDATA Praha, s. r. o., 2003  
 Národní geoportál INSPIRE (2012) [online]. Dostupné z WWW: <[geoportal.gov.cz](http://geoportal.gov.cz)> (cit. 9. 5. 2012)

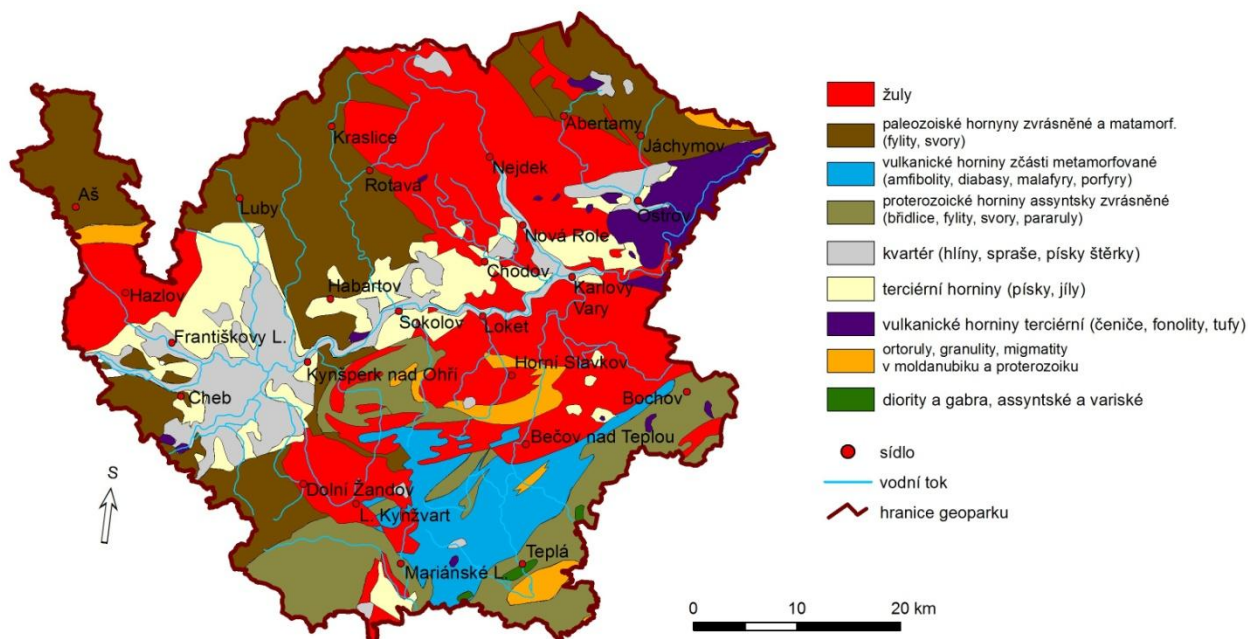


### Příloha 3 – Mapa Národního geoparku Egeria s turistickými cíli



Zdroje dat: Geodatabáze ArcČR 500, ARCDATA Praha, s. r. o., 2003  
 Geopark Egeria (2012) [online]. Dostupné z WWW: <<http://www.geopark.cz/>> (cit. 10. 5. 2012)  
 Infocentra Karlovarského kraje (2012) [online]. Dostupné z WWW: <<http://www.turistik.cz/cz/kraje/karlovarsky-kraj/kategorie/infocentra/?pageNo=1>> (cit. 10. 5. 2012)

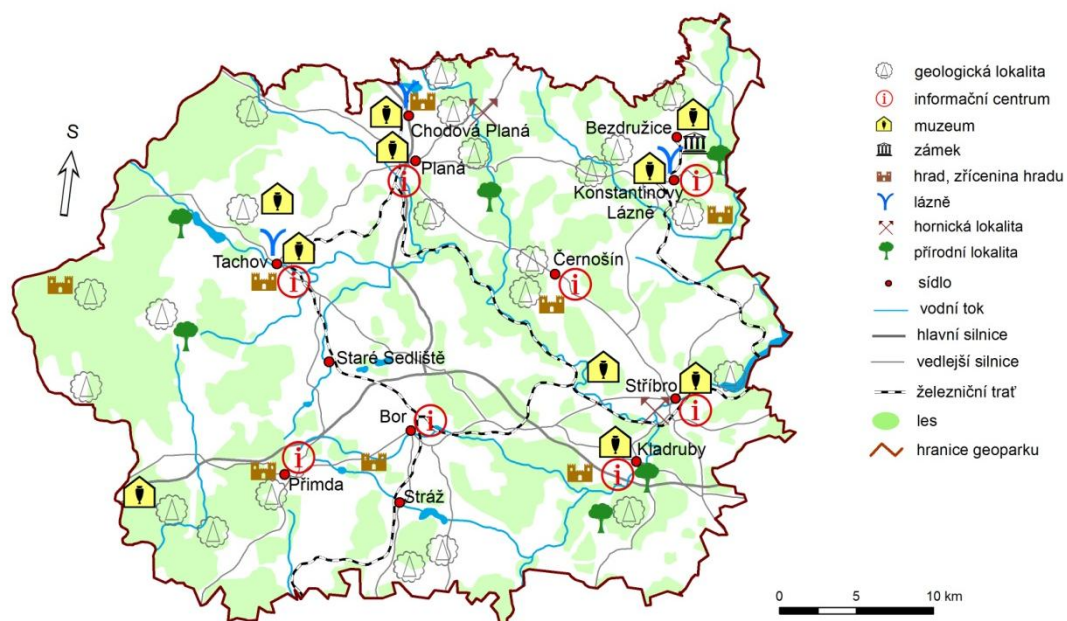
### Příloha 4 – Geologická mapa Národního geoparku Egeria



Zdroje dat: Geodatabáze ArcČR 500, ARCDATA Praha, s. r. o., 2003  
 Národní geoportál INSPIRE (2012) [online]. Dostupné z WWW: <[geoportal.gov.cz](http://geoportal.gov.cz)> (cit. 11. 5. 2012)

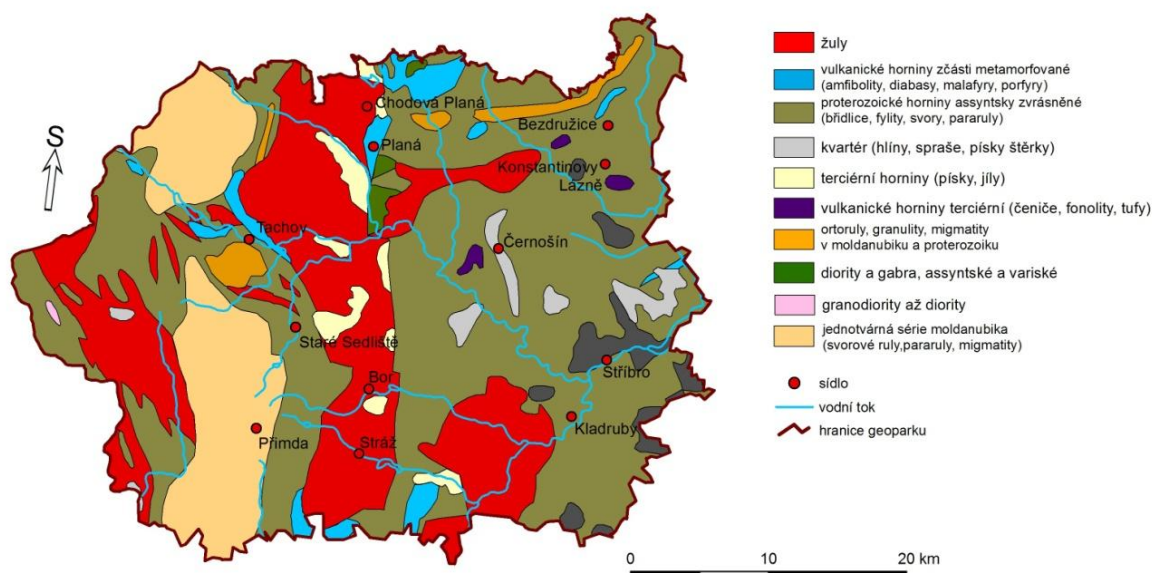


## Příloha 5 – Mapa Národního geoparku GeoLocí s turistickými cíli



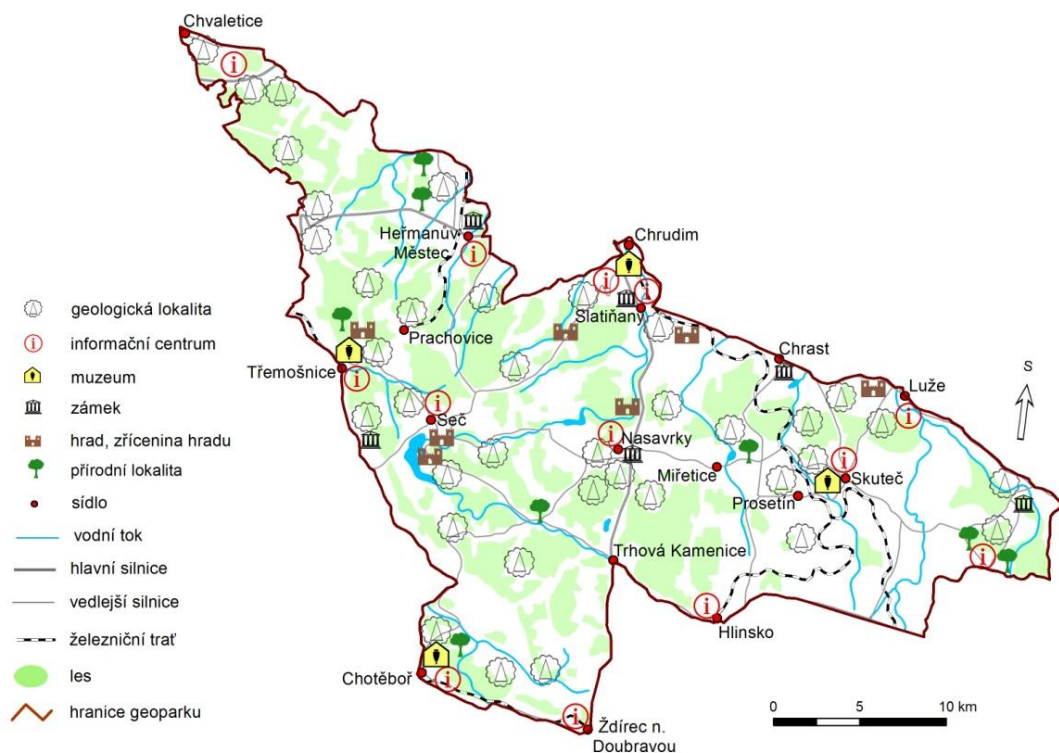
Zdroje dat: Geodatabáze ArcČR 500, ARCDATA Praha, s. r. o., 2003  
 Muzea v geoparku GeoLoc (2012) [online]. Dostupné z WWW: <<http://geoloci.webnode.cz/tipy-na-vylet/muzea-a-expozice/>> (cit. 11. 5. 2012)  
 Infocentra na Tachovsku (2012) [online]. Dostupné z WWW: <<http://turista.tachov-mesto.cz/infocent.htm>> (cit. 11. 5. 2012)  
 Geologické lokality v okrese Tachov (2012) [online]. Dostupné z WWW: <<http://lokality.geology.cz/d.pl>> (cit. 11. 5. 2012)  
 Turistické oblasti ČR - Tachovsko-Stříbrsko (2012) [online]. Dostupné z WWW: <[http://oblast.cz/encyklopedie/objekty1.phtml?id=113870&id\\_t\\_oblasti=113870](http://oblast.cz/encyklopedie/objekty1.phtml?id=113870&id_t_oblasti=113870)> (cit. 11. 5. 2012)

## Příloha 6 – Geologická mapa Národního geoparku GeoLocí



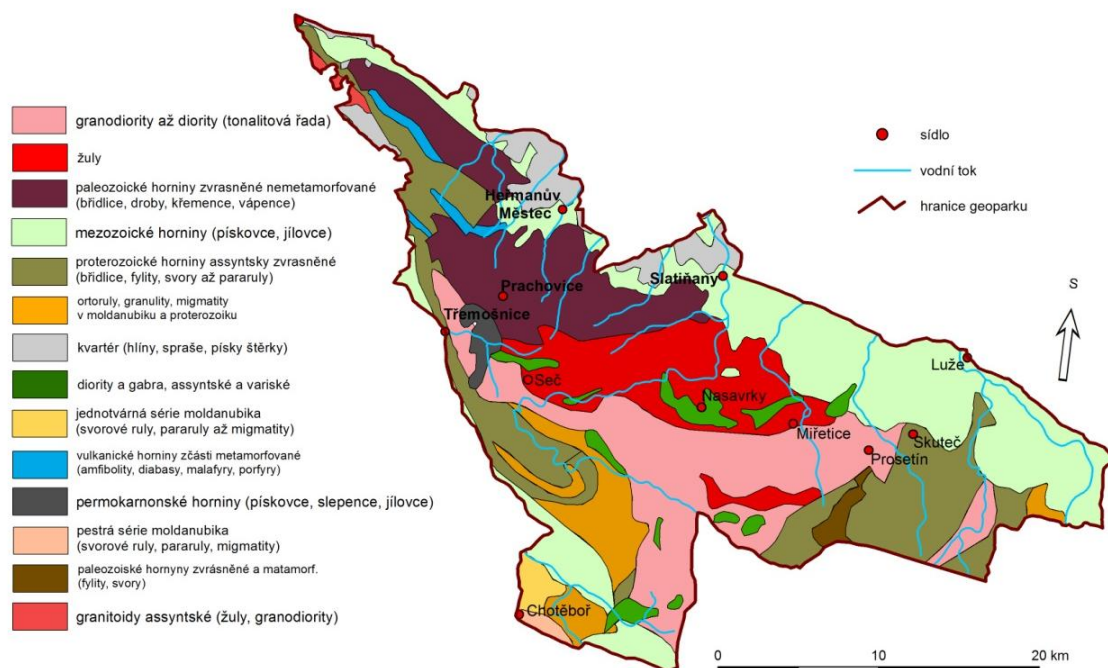
Zdroje dat: Geodatabáze ArcČR 500, ARCDATA Praha, s. r. o., 2003  
 Národní geoportál INSPIRE (2012) [online]. Dostupné z WWW: <[geoportal.gov.cz](http://geoportal.gov.cz)> (cit. 11. 5. 2012)

## Příloha 7 – Mapa Národního geoparku Železné hory s turistickými cíli



Zdroje dat: Geodatabáze ArcČR 500, ARCDATA Praha, s. r. o., 2003  
 Geotopy Železných hor (2012) [online]. Dostupné z WWW: <<http://www.geopark.cz/cs/geopark/nevyznamnejsi-geotopy/>> (cit. 14. 5. 2012)  
 Informační centra v geoparku Žel. hory (2012) [online]. Dostupné z WWW: <<http://www.geopark.cz/cs/geoturistika/informacni-centra/>> (cit. 14. 5. 2012)  
 Turistická oblast Chrudimsko-Hlinecko (2012) [online]. Dostupné z WWW: <[http://www.28.oblast.cz/encyklopedie/seznam.php?typ=102,103,134&id\\_t\\_oblasti=113869&lng=&menu=>](http://www.28.oblast.cz/encyklopedie/seznam.php?typ=102,103,134&id_t_oblasti=113869&lng=&menu=>)> (cit. 14. 5. 2012)

## Příloha 8 – Geologická mapa Národního geoparku Železné hory



Zdroje dat: Geodatabáze ArcČR 500, ARCDATA Praha, s. r. o., 2003  
 Národní geoportál INSPIRE (2012) [online]. Dostupné z WWW: <[geoportal.gov.cz](http://geoportal.gov.cz)> (cit. 11. 5. 2012)